

Göteborgs Universitet
Institutionen för Globala Studier

Vilka aspekter av förändring bör belysas i Gram Vikas arbete för hållbar utveckling?

En kvalitativ studie av en organisation i framkant

Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram
Kandidatuppsats i humanekologi
Författare: Johanna Eldin
Handledare: Madelene Prutzer
15 hp, VT 2013

Acknowledgement/Tack

The data of this Bachelor Thesis was collected at the no governmental organization of Gram Vikas in Orissa, India. I am very grateful for the help I got from the enthusiastic people that works for the organization. Everyone really made me feel welcome during my stay in Januray 2013. So, THANKS to all of you.

A personal thanks to Chitra for being the person who at first welcomed me to come to Orissa to do my research. Thanks for taking your time to be my contact during my whole stay at Gram Vikas campus.

Another special thanks I would like to give to Mamuni for taking the time to be my translator. Thanks for understanding my purpose so well and therefore achieving perfect and suitable interpretations of my questionnaires.

Jag vill tacka min handledare Madelene som varit till stor hjälp under hela processen med allt från formalitativt till råd om kläder till intervjuer. Tack för att du varit hård men ändå lugnande i mitt intensiva skrivande.

Jag vill dessutom tacka min familj som hjälpt till och stöttat mig i alla lägen.

ABSTRACT

The non-governmental organization Gram Vikas primary concern is to establish clean water in remote areas inhabited by often aggrieved tribals and low caste communities. Gram Vikas' slogan is *Water for dignity*. It refers to that everybody, regardless whereupon the social ladder you are, are entitled to the most fundamental elements for a dignified life.

Aim

The purpose of this essay is to highlight the factors that are important for a shift to a more equal and sustainable living. This is materialized through a deeper look into a non-governmental organization to evaluate how they incorporate sustainability into their projects and what they use as incentives to get people to change and develop their mindset.

Method

This Bachelor Thesis is based on two sets of interview studies conducted at the premises of the organization Gram Vikas in Orissa, India. One interview group consisted of staff from the organization, and one of women whose lives in some way are affected by Gram Vikas' projects. Data is supplemented with observations of Gram Vikas' field work. To relate previous research on the matter to fit the aim, social psychological concepts of behavior are looked into.

Results

In a project that is about implementing clean water in remote communities, women are the extensive winners. When people get to be a part of a slightly higher standard despite their position in society, a sense of self esteem grows. This is clearly noticeable, and it has allowed aggrieved people to strive for more in life. Conclusion of the study is that inclusion and joint participation is paramount to equalize hierarchical differences in society.

Keywords: Water, Attitudes, Inclusion, Equity, Sustainable development

SAMMANDRAG

Organisationen Gram Vikas hjärtefråga är att införa rent vatten i avlägsna områden bebodda av ofta förfördelade stamfolk och andra lågkastiga befolkningsgrupper. Deras paroll är *Water for dignity*, och handlar om att alla, oavsett var på samhällsstegen du befinner dig, har rätt till de mest fundamentala bitarna för ett värdigt liv.

Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att belysa faktorer som har betydelse för förändring till ett mer jämställt och hållbart leverne. Detta har materialiserats genom ett nedslag i en icke-statlig organisation för att evaluera hur de införlivar hållbar utveckling i sina projekt och vad de använder för incitament för att få människor att ändra sig.

Metod och material

Denna C-uppsats bygger på två intervjustudier som utfördes på plats hos organisationen Gram Vikas i delstaten Orissa, Indien. En intervjugrupp bestod av personal från organisationen, och en intervjugrupp av kvinnor som på något sätt påverkats av Gram Vikas projekt. Data har kompletterats med observationer av Gram Vikas arbete i fält. För att knyta an teoretiskt till syftet har socialpsykologiska begrepp om beteende retts ut.

Resultat och slutsatser

I ett projekt som handlar om att implementera rent vatten i avlägsna samhällen är kvinnor de stora vinnarna. Då människor får del av en något högre standard trots sin samhällsposition odlas en självkänsla som är påtaglig samt får människor att sträva efter något mer. Slutsats i studien är att inklusion och gemensamt deltagande är av högsta vikt för att utjämna hierarkiska skillnader i samhället.

Nyckelord: Vatten, Attityder, Inklusion, Jämställdhet, Hållbar Utveckling

Innehåll

ABSTRACT	3
SAMMANDRAG.....	4
AKRONYMER.....	8
1 INLEDNING.....	9
1.1 Problemformulering	10
1.1.1 Det ekonomiska läget	10
1.1.2 Kvinnans sociala roll	10
1.2 Syfte	11
1.3 Avgränsning	12
1.4 Frågeställning	12
1.5 Bakgrund	12
1.5.1 Historik.....	12
1.5.2 Kartor.....	13
1.5.3 RHEP.....	13
1.5.4 SHG.....	15
1.5.5 Adivasi.....	15
1.5.6 Presentation av intervjupersoner	15
2. TEORI	16
2.1 Attityder.....	16
2.2 Inklusion/ Exklusion.....	17
2.3 Rättvisa.....	18
2.4 Förtryck	18
2.5 Education for Sustainable Development	19
2.5.1 Vision	19
2.5.2 Strukturell förnyelse	20
2.5.3 Tillbakagång nytt ideal	20
3. METOD.....	21
3.1 Förberedelse/Genomförande intervjuer	21
3.2 Presentation respondenter.....	22
3.2.1 Respondenter bykvinnor.....	22
3.2.2 Respondenter Gram Vikas personal	22
3.3 Triangulering	23

3.4	Reliabilitet	23
4	RESULTAT	24
4.1	Vatten som daglig syssla	24
4.2	Hundraprocentigt deltagande	25
4.3	Förlorarna	26
4.4	Vattenhämtningen	27
4.5	Nya vanor	28
4.6	Tidsbesparing	30
4.7	Sociala sfärer	30
4.8	Självhjälpsgrupper	31
4.9	Sociala förändringar	32
4.10	Miljömedvetenhet	33
4.11	Resurser	33
4.12	Jämställdhet på jobbet	34
4.13	Jämställdhet för framtiden	35
5	ANALYS	35
5.1	Diskussion	35
5.1.1	Nya tankebanor	36
5.1.2	Inklusion	36
5.1.3	Rättvis demokrati?	37
5.1.4	Inre förändringar	38
5.1.5	Förtryck	39
5.1.6	Jämställdhet	39
5.1.7	Utbildning för hållbar utveckling	40
5.1.8	Modernisering	41
5.1.9	Jämlika villkor	42
5.2	Konklusion	43
5.3	Förslag på vidare forskning	44
	REFERENSER	44
	Artiklar	44
	Böcker	45
	Internetkällor	45
	Muntliga källor	46

BILAGOR	47
Bilaga 1, Intervjumall Kvinnor.....	47
Bilaga 2, Intervjufrågor Chitra Choudhury	47
Bilaga 3, Intervjufrågor Joe Madiath.....	48
Bilaga 4, Intervjufrågor Mamuni Pandit Das	50
Intervjufrågor Sojan K. Thomas.....	51
Intervjumall Urmila Senapati	52

AKRONYMER

- ESD** Education for sustainable development, eller Utbildning för hållbar utveckling. Begrepp skapat i samband med FN:s millenniemål om alla människors rätt till en grundläggande utbildning. ESD handlar om att utveckla en läroplan med holistisk vy för att passa in i hållbarhetsdiskursen
- ITDP** Integrated Tribal Development Programme. Del av MANTRA med fokus på integrering av adivasifolket.
- MANTRA** Movement and Action Network for Transformation of Rural Areas. Gram Vikas flaggskeppsprogram som inkluderar RHEP och ITDP
- RHEP** Rural Health and Environment Programme. Vatten- och sanitetsaspekten av MANTRA
- SHG** Self Help Group. Självhjälpsgrupper upprättade av statliga initiativ, organisationer, eller privat med syfte att hjälpa och utbilda i främst ekonomi, krediter och lån, men även inom andra områden. Det är vanligast med SHG för kvinnor.

1 INLEDNING

Hållbar Utveckling är ett grandios uttryck och kan anses vara något vagt definierat med ett brett utrymme för tolkning (NE, 2013). Det kan, utöver vara ett väl använt begrepp, användas som en diskurs (Bergström & Boréus, 2005). Inom begreppet ingår dessutom olika diskurser. Gram Vikas är en icke-statlig organisation som visar på kreativitet i hur man tar till vara på begreppet. Ur ett i första hand antropocentriskt perspektiv lyckas de arbeta med och påverka både ekonomi och ekologi med utgångspunkt i den socioekonomiska aspekten av hållbar utveckling. Denna studie har därför främst lagt vikt på den sociala delen av hållbarhet.

Gram Vikas arbetar med hållbarhetsdiskursen ur flera aspekter. De tar itu med vattenfrågan för att därigenom motverka sjukdomar (Gram Vikas, 2011). De arbetar mot fattigdom och utbildar arbetskraft i fattiga avlägsna områden (Keirns, 2007). De arbetar även genom olika initiativ med jämlikhetsfrågan och verkar för att lyfta fram kvinnans roll i konservativa samhällen (Gram Vikas, 2011). Organisationens vision är holistisk och lyckas få in de ekologiska och ekonomiska dimensionerna av hållbar utveckling, i en grund av socioekonomiskt fokus. Att arbeta med jämställdhet som ett *medel* mer än bara ett *mål* för hållbarhet, ingår i hållbarhetsdiskursen, och är av relevans för att skapa hållbar välfärd hävdar Johnsson-Latham (2007).

Det är av stor vikt för mänskligheten att verka för hållbar utveckling, om vi vill lämna efter oss ett drägligt samhälle för nästkommande generationer. Är jämställdhet ett begrepp som är uttjatat och fortfarande svåruppnått? Skulle samhället möjligen kunna tolkas som en intrikat väv av hierarkier? Med kön, yrkesgrupper, folkgrupper, åldrar och alla attribut som av olika skäl är värderade högre och lägre på en stege av hierarkier. Som därigenom genomsyras av förtryck av andra mer maktfulla samhällsgrupperingar? Den i antal största förfördelade sociala gruppen är kvinnan (Young, 2006). Gram Vikas, en väletablerad ickestatlig välgörenhetsorganisation i Indien, visar på kreativitet med både styrkor och svagheter i hur man möjliggör rättvis fördelning hos grupper som organisationen anser vara förfördelade i samhället (Gram Vikas, 2011). Med hjälp av samverkan och ett aktivt arbete för att inkludera olika sociala grupper, framförallt kvinnan, påverkar de det sociala livet i avlägsna byar på landsbygden i östra Indien.

De strukturer som genomsyrar samhället är starkt rotade hos människan (Nilsson & Martinsson, 2012). Även en progressivt tänkande kvinnlig student, och medveten feminist vävs in i tankemönster som är svåra att uttradera. Med en något västerländsk blick undersöks i studien sociala mönster på platser som förut ur många aspekter stått utanför det moderna samhället. Tack vare denna organisations övertygelse att alla människor är värda att ha vissa grundläggande förutsättningar märks nu tendenser på förändring (Keirns, 2007).

1.1 Problemformulering

1.1.1 Det ekonomiska läget

Kvinnan är den i antal största sociala gruppen i samhället som ur fler aspekter kan anses vara förfördelad, med generellt lägre lön och mindre mobilitet som exempel (Johnsson & Latham, 2007). Kvinnan innehar oftare en lägre maktposition i samhället än mannen (Ibid.). Det är därmed intressant att se vad en infrastrukturförändring som främjar kvinnans åtaganden kan resultera i. Det är relevant för hållbarhetsforskningen att undersöka hur ekonomiskt hållbart det är att för små hushåll investera ekonomiskt kapital i ett projekt som inte första hand ökar den primära inkomstkällan i familjen. Mannen är oftare löntagare i familjen (Keirns, 2007) och med projektet som studien utgår från premieras kvinnans roll i hennes dagliga obetalda arbete. Kvinnor lider i större utsträckning av tidsbrist än män och ägnar mer av sin tid för omsorg för andra än vad män gör (Johnsson-Latham, 2007). Kvinnan är även oftare i en sämre ekonomisk situation än mannen, och kan inte konsumera lika mycket, vilket indirekt leder till att hon har ett mindre ekologiskt fotavtryck (Johnsson & Latham, 2007). Den ickestatliga organisationen Gram Vikas strävar mot förändring och förnyelse, i både fysisk och social infrastruktur.

1.1.2 Kvinnans sociala roll

Traditionellt går den indiska kvinnan långa sträckor dagligen för att hämta vatten från vattendrag till hushållet (Keirns, 2007). Det är vanligt att kvinnor går i grupp och utnyttjar den här tiden för en social stund utan män, där de kan vara sig själva och våga höras och synas. För kvinnan som hushållsarbetar i hemmet stora delar av dagen, är denna tid en av de få hon får för eget personligt utrymme. Då bekvämligheter med förnyad infrastruktur byggs till varje enskilt hushåll försvinner tillfällena för social förankring med andra människor. Betyder bekvämligheten med modernisering att kvinnan kan bli mer bunden till sitt hem med ett reducerat socialt liv som följd? Eller ges hon mer frihet att förlägga sin sociala tid på annan

plats? Kan Gram Vikas göras ansvariga för den sociala utveckling som medföljer en förändring i infrastruktur? Enligt Youngs (2006) sociala förbindelses ansvarsmodell ska aktörer, som med sina åtaganden bidrar till nya strukturer, ha ett ansvar för att förändringen sker rättvist (Young, 2007). Går det att upptäcka huruvida ett sådant ansvar är tillämpat? En strategi för att studera detta är att rikta sig mot kvinnor som erfarit förändringen med organisationens arbete, hur de upplever att projektet har gagnat dem. Hur ställer sig Gram Vikas inför ansvar över jämställdhetsfrågor i sitt arbete? Lever de själva som de lär? Deras koncept kan och bör diskuteras, för att se om någon detalj fallit mellan stolarna.

1.2 Syfte

Denna uppsats ämnar problematisera hur enskilda kvinnor upplever förändringar som innefattar tidsbesparing och eventuellt förändrade levnadsmönster i och med ett infrastrukturellt uppsving. Syftet med studien är att skapa utökad förståelse för hur verkligheten kan uppfattas beroende på den rådande samhällsnormen. Det görs genom att beskriva och jämföra hur olika kvinnor själva funderar över sin utveckling, och se hur väl det stämmer överens med hur organisationen upplever sitt arbete och mål.

För att ta reda på hur infrastruktur och sociala normer kan hänga ihop, görs därför ett nedslag i en organisation där det med visshet kan noteras. Det finns även en ambition att undersöka om Gram Vikas program enkom har gagnat kvinnan i hennes traditionella kvinnoroll. Har moderniseringen av infrastrukturen även gett avtryck i normbildande, med avseende på attitydförändringar och utjämning av hierarkier. Även om det enligt mallen ska vara för kvinnan, är det någon som egentligen har frågat hur de själva känner? Studerandet av organisationens arbete har väckt några funderingar som:

- Hur kan en infrastrukturförändring även förändra sociala strukturer?
- På vilket sätt kan förbättrade och förenklade levnadsförhållanden bryta upp djupt rotade normer som eventuellt ligger som en tung boja som det inte alltid finns medvetenhet om?
- Hur går det att se tecken på att en strävan efter hållbar utveckling lyckats i Orissa i de delar där kvinnan har fått mer inflytande?
- Vad finns det för tecken på att köns sociala roller har förändrats i dessa skeden av utbyggnad?

- Hur arbetar Gram Vikas enligt hållbarhetsdiskursen?
- Hur är begreppet hållbar utveckling införlivat i Gram Vikas vision?

1.3 Avgränsning

Det är viktigt att separat undersöka hur alla tre aspekterna av hållbar utveckling efterlevs i Gram Vikas programprofil. I denna studie är fokus dock lagt på den sociala dimensionen av begreppet. För att införliva hållbarhetsdiskursen i samhället bör den måhända börja i människan.

1.4 Frågeställning

För att besvara och återknyta till dessa syften finns en frågeställning formulerad:

Gram Vikas fokuserar på att förbättra kvinnans roll i samhället genom rent vatten, som är centralt i kvinnans roll som hushållsförsörjare;

Vad innebär Gram Vikas infrastrukturella utveckling för de i projektet deltagande kvinnorna, och vilka aspekter av förändring bör belysas i jämställdhetsarbete för hållbar utveckling?

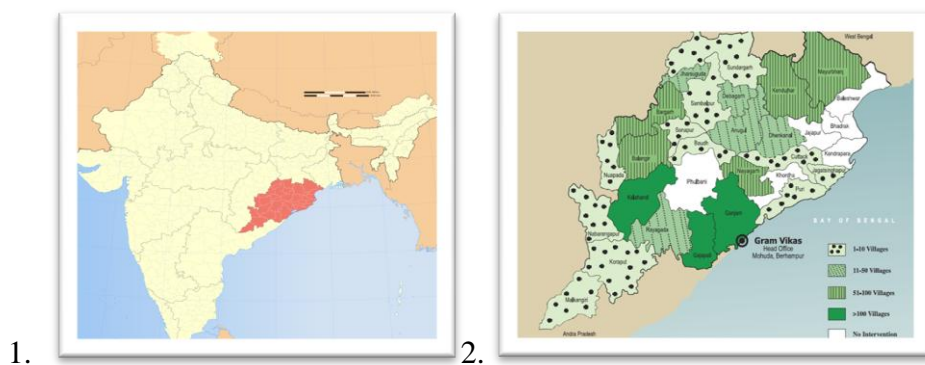
1.5 Bakgrund

1.5.1 Historik

Gram Vikas är en Non Governmental Organisation (NGO) som har sitt huvudsäte i Mohuda, Ganjam district i delstaten Orissa på Indiens östkust (Gram Vikas, 2011). Gram Vikas verkar i stora delar av Orissa, och även i ett fåtal områden i Jharkhand, Madhya Pradesh och Andhra Pradesh (Ibid.). Joe Madiath grundade organisationen den 22 januari 1979, och har sedan starten haft som fokus att verka på landsbygden (Ibid.). 333 personer arbetar heltid på Gram Vikas, utspridda på tolv olika fältkontor i Orissa (E-post S. Mantri 27 maj-2013). De flesta bor på huvudkontorets campus, och erbjuds där även boende när de anställs. När organisationen var ny blev befolkningen i de kringliggande områdena ombudda att förklara vad de behövde hjälp med. Vad de själva såg som det stora problemet var att de ofta var sjuka, utan tillgång till sjukvård (Intervju J. Madiath 27 jan-2013). De vanligaste åkommorna var vattenburna sjukdomar som ofta beror på dålig hygien- och sanitetskänedom och dåliga vattenresurser. Dessa områden bebos till stor del av stamfolket adivasi, som ofta förfördelas i den samhälleliga kontexten (Keirns, 2007) Gram Vikas började således inrikta sig på väldigt elementära delar av samhällstjänster för att ge lika förutsättningar för alla, trots olikheter i kön och kasttillhörighet.

Organisationen arbetar med alla typer av byar, men prioriterar de som tillhör adivasifolket (Keirns, 2007). Det är bland annat detta som lett till etableringen av projektet som idag heter *Movement and Action Network for Transformation of Rural Areas* (MANTRA). MANTRA består av *Rural Health and Environment Programme* (RHEP) och *Integrated Tribal Development Programme* (ITDP) (Keirns, 2007). Gram Vikas är flerfaldigt belönat och uppmärksammat för dess holistiska bild av hur samverkan kan utjämna hierarkier (Ibid.). Gram Vikas paroll ”Water for dignity” är centralt och finns med i dokument, på organisationens hemsida och i deras egna utbildningar (Gram Vikas, 2011). Idag har organisationen nått cirka 70.000 hushåll i 1040 byar (E-post S. Mantri 27 maj-2013). Det betyder att över 378.000 människor har blivit påverkade av organisationens arbete (Ibid.). Gram Vikas driver dessutom fyra skolor som går i årskurserna 1-10. De förstärker de statliga initiativen till grundskola genom att ha upprättat dem i avlägsna områden där det är begränsat med samhällsservice (Gram Vikas, 2011). Gram Vikas premierar barn från adivasiby, och låter flickor studera gratis (Ibid.) Det finns även möjlighet att bo på alla av de fyra skolorna och majoriteten av eleverna väljer att göra det (Ibid.). I schemat som är likvärdigt för alla finns utöver grundläggande ämnen som matematik och språk, även praktiskt arbete som jordbruk och yoga (Förf. fältanteckningar 15 jan-13)

1.5.2 Kartor

Karta 1 visar Indien och markerar i rött delstaten Orissa. (Wikimedia, 2013)

Karta 2 visar Gram Vikas utbredning i delstaten Orissa. (E-post S Mantri, 27 maj, 2013)

1.5.3 RHEP

1.5.3.1 Intervention

Gram Vikas har en paroll *Water for dignity* (ungefär Med vatten för ett värdigt liv), och RHEP går ut på att genom samverkan mellan Gram Vikas och respektive by upprätta toalett,

badrum och vattenkran med rent vatten till varje hushåll. Traditionellt finns inte dessa typer av faciliteter överhuvudtaget på landsbygden, och programmet implementeras således endast i rurala områden (Intervju U. Senapati 4 feb-2013). En by väljs ut och besöks för att bedöma vilken typ av styre som finns och hur dynamiken i ledningen förefaller vara. Om byn uppfyller kravet på att ha ett organiserat demokratiskt byråd med lika många styrande män som kvinnor går Gram Vikas in och föreslår en intervention av RHEP (Gram Vikas, 2011). Alla hushåll erbjuds att investera en summa som i genomsnitt är 1000 rupier till en *corpus fund*¹ där ett kapital till interventionen upprättas (Keirns, 2007).

1.5.3.2 Implementering

Vid ett hundraprocentigt accepterande från alla hushåll påbörjas implementering av projektet. Med organisationens översyn, monterar invånarna själva upp ny infrastruktur med toaletter, badrum och vattenkranar (Gram Vikas, 2011). Det byggs en till varje hushåll och sker med hjälp av tydliga arkitektoniska mallar som förses av Gram Vikas. Under byggandet och efter implementering instruerar Gram Vikas personal invånarna i hur de nya utrymmena skall användas som de byggt åt sig själva och sin by (Intervju S.Thomas 24 jan-2013). Invånarna får även grundläggande kunskaper i bland annat hygien och sanitet, för att optimera syftet med fasta toaletter. Efter implementering innehar varje hushåll en fast toalett med vattenkran inom fyra väggar, ett badrum med likvärdig byggnation som toaletten och en extern vattenkran. Faciliteterna har tillgång till rent vatten 24 timmar om dygnet (Gram Vikas, 2011). Alla berörda måste bryta med gamla beteenden som går emot det nya system som är uppbyggt i byarna (Gram Vikas, 2011). I avseende på tvätt och toalettbesök ger implementeringen av projektet bybor en helt ny upplevelse (Keirns, 2007). För att uträtta behov har djungeln, eller annan undangömd vrå, tidigare använts. För tvätt varierar det mellan olika byar beroende på deras geografiska läge, men ofta har det krävts en längre promenad för att komma till ett vattendrag där tvagning och tvätt kan ske (Keirns, 2007). Konstruktionen förenklar sysslor främst för kvinnor, då de är primärt ansvariga över hushåll, och sköter all matlagning, tvättning och städning (Ibid.). Att få nära tillgång till rent vatten 24 timmar om dygnet kan göra en markant skillnad i det dagliga hushållsarbetet.

---

¹ Corpus fund är en investeringsfond där de 1000 rupier som varje hushåll i genomsnitt placerar, ska täcka framtida drift- och utbyggnadskostnader (Gram Vikas, 2011)

1.5.4 SHG

Gram Vikas har initierat självhjälsgrupper (SHG) för främst kvinnor för att utbilda dem till att kunna utföra åtaganden som de förut enbart kunna göra med hjälp av sin man (Gram Vikas, 2011). Självhjälsgrupper finns lite överallt i Indien, för båda könen (Självhjälsgrupper, 2013, 6 maj). Det har dock visat sig att kvinnliga SHG är mer framgångsrika än de manliga (icsw, 2008). De SHG Gram Vikas grundar handlar främst om utbildning av kvinnor i ekonomi, bokföring och hur man gör bankärenden (Keirns, 2007). De har även mer fundamentala möten som behandlar självkänsla och allmänbildning. Detta är vanligare i adivasisamhällen där utbildningsnivån ofta är lägre (Ibid.). Syftet är att stärka kvinnan till självständighet och ge henne möjlighet att få en egen inkomst (intervju U. Senapati 4 feb-2013). Det är vanligt att gruppernas medlemmar själva sparar lite pengar som de regelbundet lägger in i SHG, så att den med ett strukturerat styre kan fungera som bank för sina egna medlemmar, med en mer fördelaktig ränta (intervju S. Thomas 24 jan-2013).

1.5.5 Adivasi

Adivasi är ett samlingsnamn på olika grupper av stamfolk som främst bor i nordöstra Indien. De utgör knappt 10 miljoner, vilket är cirka 25 % av Orissas befolkning (Gram Vikas, 2011). Adivasifolket är traditionellt inte hinduer utan har egna lokala religioner sociala hierarkier (Adivasi, 2013, 22 maj). Av hinduer anses de vara ”orena”, och är därför ofta förfördelade i det indiska samhället (intervju C. Choudhury 25 jan-2013). Adivasifolkets interna levnadsregler anses ofta vara mycket mer liberala och progressiva än andra (Ibid). Det är exempelvis inte helt ovanligt att kvinnorna är äldre än sina män (Intervju S. Thomas 24 jan-2013). Det är exempelvis vanligt att det föds fler flickor än i andra byar (Gram Vikas). Adivasifolket värdesätter dem lika mycket som pojkar, och har därmed ett jämnare födelsetal (Intervju S. Thomas 24 jan-2013). Huruvida det tyder på jämställdhet kan dock diskuteras.

1.5.6 Presentation av intervjupersoner

Kvinnorna intervjuade i denna studie är alla bosatta i små byar i Ganjamdistriktet i Orissa, Indien. De representerar både hinduer och adivasi.

Byn Tamana har haft kontakt med Gram Vikas länge. Hela byn tillhör adivasifolket och RHEP har funnits här sedan 1999. Förändringarna är väl etablerade. Tre kvinnor intervjuades; IP 1 är 26 år, IP 2 är ca 20 år, och IP 3 är 34 år.

I Kanamana implementerades projektet 2010. Byn är traditionellt hinduisk. Här genomfördes en gruppintervju med åtta kvinnor i åldern 40-50 år. Dessa benämns gemensamt som KP.

Byn Tkanamana är en by med RHEP-projektet mitt i byggfasen, och det är nästan färdigt. Byn är hinduisk. Här intervjuades två kvinnor; IP 4 27 år och gift och IP 5 cirka 30 år.

Byn Lundiriguda är en by där RHEP har varit implementerat i endast åtta månader. Byn är en hinduisk adivasiby. Två kvinnor intervjuades; IP 6 27 år och IP 7 55 år.

2. TEORI

I en studie som behandlar förändring av fysiska och psykiska förutsättningar undersöks således sociala mönster och mänskligt beteende. Studien söker få reda på hur mekanismer kring beteendeförändring fungerar, och hur människan kan motiveras till mer hållbara riktlinjer för sitt leverne. Utifrån frågeställningar och teoretiska utgångspunkter förtydligas de mest framträdande och tydliga sociala mönster som kunnat urskiljas i intervjumaterialet.

För att göra det är några socialpsykologiska begrepp i fokus. Nilsson och Martinsson (2012) problematiserar attityder, Jönhill (2012) utreder begreppen inklusion/exklusion och Iris Marion Young (2007) avhandlar rättvisa och förtryck (Young 2006). Dessa begrepp förklaras här, och anses vara relevant stöd för analys av insamlad data, och berör dessutom alla hållbarhetsdiskursen.

2.1 Attityder

I Nilsson och Martinssons *Vad är attityder?* (2012) utreds hur attityder till omvärlden grundar sig i inneboende normer. Alla uppgifter där det inte finns en referens i nedanstående delkapitel är baserat på den. Då attityder som handlar om miljötank är något moralinriktade tillhör de vad Nilsson och Martinsson (2012) benämner värdeexpressiva attityder. Värden är viktiga för hur attityder formas och förändras. För att studera hur attityder kan påverkas inför olika begrepp och åtgärder inom hållbarhetsdiskursen, är det av relevans att följa och se hur attitydprocessen kan verka hos individen. Nilsson och Martinsson (2012) menar att det är av stor betydelse att kunna förutse och beräkna attityder när det kommer till exempelvis statliga styrmedel för att skapa politisk legitimitet.

En attityd skapas genom individers uppfattning. Uppfattningen är den kunskap en person har om ett visst attitydobjekt, där det även räknas in eventuella konsekvenser hen tror att en företeelse har. Ett attitydobjekt är det som registreras i tanken. Attityder kan föregås av affektiva, kognitiva och beteendemässiga processer. En värdering skapas i anslutning till uppfattningen och en förväntning skapas som ett resultat av dessa. Så skapas en attityd till ett objekt. Detta teoretiska pussel som formar attityder har varit användbart i teorier om motiverat beteende (theory of reasoned action) och teorier om planerat beteende (theory of planned behavior) (Nilsson & Martinsson 2012).

Det ligger nära till hands att tro att det finns ett givet samband mellan känsla och handling, men forskning visar att sambandet är svagt (Arbuthnott, 2008). Kunskap är inte nog för att motivera ett förändrat beteende. När ett eventuellt problem som kräver en beteendeförändring är uppmärksammat, tror inte individen att en enskild person kan lösa problemet och ändrar sig därför inte (Ibid.)

2.2 Inklusion/ Exklusion

Inklusion och exklusion är termer sammanlänkade till ett begrepp som Jan Inge Jönhill (2012) utreder. Alla uppgifter där det inte finns en referens i nedanstående delkapitel är baserat på Jönhills *Inklusion/Exklusion. En distinktion som gör skillnad i det mångkulturella samhället* (2012). Inklusion betyder i allmänna ordalag integration, och syftar till att samhällsmedlemmar bör vara inne i samhället för att få det att fungera. Distinktionen mellan inklusion och exklusion är alltså en fråga om att tillhöra eller inte tillhöra sociala system. Vem som blir inkluderad och exkluderad beror på kulturella normer. Flertalet normer som avgör nivån av inklusion är stadgat i lag och fungerar i samhället som rättspraxis. Jönhill beskriver historiska samhällsskiktillhörigheter som vertikala. Någon stod över och någon stod under. I det moderna samhället har differentiering förändrats och sedan 1990-talet handlar det om en horisontell differentiering, eller innanför-utanför. Vissa samhällliga kontexter vill inte alla tillhöra, och även viss exkludering är frivillig. Övergången från vertikal till horisontell differentiering innebär alltså utjämnande av flertalet skillnader och således social missämja. Det betyder däremot inte att klyftor helt försvinner och att individer blir likvärdigt behandlade efter sina förutsättningar. Hierarkier torde dock finnas kvar i flertalet sociala kontexter jämsides med till exempel horisontella nätverksrelationer.

Vid definition av samhället som ett kommunikationssystem kan inklusion innebära att ha en förmåga till att kommunicera enheter emellan inom ett socialt system. Enheter kan vara allt från personer till institutioner och organisationer. Inklusionen är partiell, det vill säga den avser olika bestämda system. Till exempel en arbetsorganisation som inkluderar vissa men inte andra, familjekonstellationer som också den har bestämda ramar för vem som får och inte får vara med. Inklusionen och exklusionen är därför även flerdimensionell.

2.3 Rättvisa

Forskning om exklusion och inklusion kan lätt gå till att fundera över rättvisa, vem som får vara med och inte. Iris Marion Young (2007) menar på att sociala förpliktelser och ansvarskänsla växer fram mellan individer som är sammanlänkade av någon form av social process. . Alla uppgifter där det inte finns en referens i nedanstående delkapitel är baserat på Youngs *Globala utmaningar – Krig, självbestämmande och global rättvisa* (2007). Young kritiserar tidigare forskning att sociala förpliktelser enbart kan appliceras på dem som lever under ett gemensamt samfund. Enligt den förståelsen har människan bara ett socialt ansvar gentemot den begränsade mängd individer de lever med under en gemensam konstitution. John Rawls skriver enligt Young att ”ansvarsförpliktelser människor emellan endast uppstår inom enskilda, relativt avgränsade samhällen”. Betydelsen kritiseras och begreppet rättviseförpliktelse breddas, till att det kan växa fram under olika typer av gemenskap.

En vedertagen filosofisk åskådning gör gällande att rättviseförpliktelsers omfattning definieras av medlemskap i en gemenskap som en by kan utgöra. Det finns ett moraliskt ansvar som i huvudsak sträcker sig gentemot de individer som är i ens direkta närhet. Om hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter till att tillfredsställa sina behov (FN, 2013), bör rättvisa som begrepp ha en plats i diskursen. John Rawls filosofiska vy av rättvisa uttrycks att orättvisa i ett samhälle kan motiveras om de är för bättre förutsättningar för hela samhället (Jacobs, 2012). De rättviseförpliktelser som växer fram mellan personer är en följd av de sociala processer som förbinder dem.

2.4 Förtryck

Iris Marion Young framhåller att dominans och förtryck är relevanta begrepp som utgångspunkt för att hävda den uppenbara orättvisan och ojämlikheten som finns i samhället. .

Alla uppgifter där det inte finns en referens i nedanstående delkapitel är baserat på Youngs *Att kasta tjejkast* (2006). Förtryck som begrepp, kan användas för att tydliggöra hinder och begränsningar för vissa individer och grupper i samhället. Den utstuderade formen av förtryck har sällan en tydlig avsändare, utan det är ofta ej ifrågasatta normer, traditioner och sedvanor som finns i samhällsstrukturen. Hur förändrar man sedvanor, som hela samhället har accepterat och legitimerat? Det finns fler sätt att förneka betydelsen av socialt svagare grupper, eller åtminstone marginalisera dess existens. Ett sätt är föra samhällspolitik som ska gälla alla människor oavsett tillhörighet, är att i politiken försöka nå ut med universella värden och förslag utan att synliggöra och medvetandegöra olikheter i ras, kön, religion, fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar. Detta är ett förtryck som upprätthåller de rådande strukturerna genom retoriken ”alla ska ha samma”, och utgå ifrån att alla människor har samma förutsättningar. Johnsson-Lathams (2007) rapport instämmer i detta och anser att kvinnan är den största förtryckta samhällsgruppen. I rapporten framhålls att eftersom i princip all forskning görs från en manlig mall är kvinnan alltid förfördelad. Kvinnan förutsätts stämma in i den manliga mallen. Alla medborgare är inte lika, har inte samma förutsättningar eller behov.

Ovanstående begrepp kan hjälpa till att förklara de strukturer som studien handlar om. Studiens empiri visar på stort förtroende för utbildning som kan ändra strukturerna på väg mot en hållbar utveckling. Education for sustainable development är förslag på hur utbildningen görs mer hållbar.

2.5 Education for Sustainable Development

Utbildning är en stor del av hållbarhetsdiskursen, och enligt ett av millenniemålen ska alla människor ha rätt till en grundläggande utbildning (UNmillenniumproject, 2006) Education for sustainable development (ESD) eller Utbildning för hållbar utveckling, ett mål uppsatt av FN för åren 2005-2014. Det handlar om att nå millenniemål 2, men det handlar framför allt om att det inte bara är av vikt att lära sig, utan vad som ingår i läroplanen.

2.5.1 Vision

ESD är en idé om ett holistiskt lärande för att skapa en balans mellan mänskligt och ekonomiskt välstånd med kulturella traditioner och respekt för jordens naturliga resurser (Wals & Kieft, 2010). ESD handlar om inklusion och exklusion. Främst i bemärkelsen att låta marginaliserade grupper höras och få en röst som räknas (Ibid.). Dessa grupper redogör Wals

och Kieft (2010) för som kön, ungdom, religion och ursprungsbefolkning.

2.5.2 Strukturell förnyelse

Wals och Kieft (2010) har många förslag på åtgärder som de kommit fram till är bristfällig i ett flertal nationer. Vissa saker är absolut nödvändiga i strävan för hållbar utveckling. Inklusion av marginaliserade grupper är av stor vikt att lyfta fram (Ibid.). Det är viktigt att få andra perspektiv för att lyckas vara så holistisk som möjligt. Något som är viktigt att fråga sig är varför utbildning är så viktigt. Handlar det om en spridning av ett socialt arv, eller handlar det snarare om att möjliggöra en strukturell förvandling (Wals & Kieft, 2010) Alla är inte entydiga i svaret på den frågan, och tolkningen speglar hur ESD implementeras. UNESCO utfärdar åtgärdsteman som omfattar fattigdomsbekämpning, jämställdhet, hälsofrämjan, miljö, landsbygdsutveckling, kulturell mångfald, fred, mänsklig säkerhet och hållbar urbanisering (Kopnina, 2011). Majoriteten av dessa finns med i Gram Vikas egna programförklaring (Intervju S. Thomas 24 jan-2013). Det finns en svårighet i att formulera globala riktlinjer för ESD, då kulturer och sociala uttryck skiljer sig åt betydligt. Det är viktigt att inte gå in och försöka manipulera den lokala kontexten (Wals & Kieft, 2010). UNESCO:s utbildningssektor ställs inför problem som *Hur möjliggörs kulturell diversitet i en tid av globalisering?* Hur kan vi stärka minoritetskulturer med den västerländska kulturvåg som sprids över världen (Ibid.)? Hur förhindra att de ekologiska fotavtrycken i före detta utvecklingsländer växer sig större till de enorma fotavtryck västerländska män lämnar efter sig (Johnsson-Latham, 2007).

2.5.3 Tillbakagång nytt ideal

Efter den västerländska moderniseringen på 1900-talet, har vi nu återkommit till att uppskatta lokala ideal (Wals & Kieft, 2010). 20 % av världens befolkning lever ohållbart med ett för stort ekologiskt fotavtryck (Arcworld, 2007) Forskning visar att för en möjlig hållbar framtid bör de retirera i livsstil och utvecklas åt ett annat håll (Ibid.). Detta föreslås för att reducera överkonsumtion och finna en meningsfull tillvaro utan att den ska vara baserad på materiellt värde (Wals & Kieft, 2010). Den majoritet av jordens befolkning som är underutvecklad ur någon aspekt bör få sina behov tillfredsställda och utvecklas åt modernitet utan att på ett västerländskt manér fastna i konsumtionsfällan. Wals och Kieft (2010) menar att människan bör sträva efter en enklare livsstil som inte sliter på jordens resurser. Wals och Kieft (2010) påvisar även att informationstekniken ger möjligheter att bredda en publik för bildande. En lägre kostnad och mindre material och därmed mindre slöseri på resurser går väl

tillsammans i ESD.

Hållbarhetsfrågor bör tas upp på gräsrotsnivå, för att få in marginaliserade grupper i beslut. För att förtydliga så bör kvinnor få en större maktposition då de redan har ett större ansvar kring utbildning och skötsel i hemmet(Ibid.). Wals och Kieft (2010) argumenterar för att få igenom miljö- och hållbarhetsfrågor effektivast så är det till fördel om det sköts av kvinnan.

3. METOD

Denna studie är gjord med kvalitativ ansats eftersom uppsatsen fokuserar på upplevelsen av en kulturell utveckling och socialt samspel mellan människor. Jag har använt mig av hermeneutisk tolkning av mitt material som metod. Det är analyser av mer eller mindre personliga redogörelser, vilket kan göra materialet något bias. Primärdata för studien är intervjuer med både anställda på Gram Vikas, volontärer för densamme, och ett urval av kvinnor i byar där RHEP har implementerats.

3.1 Förberedelse/Genomförande intervjuer

Det primära materialet är uppdelat i två sorters inriktningar på intervjuer. Den första har riktat sig till kvinnor på något sätt påverkade av RHEP-projektet och den andra till de som för Gram Vikas arbetar med samma projekt. Den ena delen består således av semistrukturerade intervjuer med ett antal slumpmässigt utvalda kvinnor som bor i byar där RHEP har blivit, eller är på väg att bli implementerat. Den andra delen består av mer individuellt utformade semistrukturerade intervjufrågor till Gram Vikas personal. Intervjuerna har genomförts i både traditionella hinduiska byar och adivasibyar.

På grund av min brist på kunskap i det lokala språket oriya, och att kvinnorna i den här regionen inte talar engelska, fanns hjälp i form av tolk. Två tolkar fanns tillgängliga, som arbetade på olika sätt. En kvinna och en man, som båda jobbade på organisationen med sociala frågor, var med vid olika intervjutillfällen och översatte till engelska. Det hade varit önskvärt att få med en tolk utifrån för att nå största objektivitet, men det fanns inte möjlighet till det vid denna tidpunkt. Inför intervjuerna var ett tjugotal frågor förberedda, som diskuterades med tolk för att få så god förståelse som möjligt för målet med intervjun, och syftet med uppsatsen. Alla intervjuerna skedde på oriya, som i nästa steg översattes till engelska. Den manliga tolken fick skriftligt förskrivna frågor, och översatte direkt på plats, vilket gav möjlighet att ställa följdfrågor beroende på svar. Med den kvinnliga tolken förekom snarare en diskussion kring

frågorna först. Hon blev informerad om kärnan i det som eftersöktes, för att sedan genom konsensus eventuellt omformulera frågor, och konkretisera metaforer som kunde leda till att kvinnorna öppnade upp. Detta avslutades med en konversation där tolken översatte allting till engelska och intryck diskuterades. Med tiden utvecklades frågorna då jag erfor hur respondenterna tog emot de frågor jag hade och vilka som kunde revideras. Att använda två tolkar som var väldigt olika och tog emot önskan på olika sätt, var både till fördel som nackdel i datainsamlandet. Detta har även Berreman (1972) konstaterat, att olika förutsättningar kan påverka utfallet av en tolkad intervju. Dels hur tolken förmedlar översättningen, men även hur hans utstrålning får intervjupersonen att öppna upp sig. Den manliga tolken var ett sistahandsval, och mottog inte frågorna med lika stor seriositet som den kvinnliga tolken, då han inte var så insatt i studien. Fördelen var att jag på plats kunde styra intervjun i högre grad då han ställde och översatte en fråga i taget. Dock är det möjligt att vissa kvinnor inte ville öppna upp och ge uttömmande svar till en man då frågorna kunde vara av personlig och lite känslig karaktär. Den kvinnliga tolken kunde förvandla frågorna till ett språk som var mer passande för intervjupersonen. I båda fallen kan därför information ha fallit bort i översättningen.

3.2 Presentation respondenter

Alla intervjuer skedde i direkt anslutning till kvinnornas hem, för att få en mer för kvinnan avspänd stämning.

3.2.1 Respondenter bykvinnor

Den första intervjustudien genomfördes med kvinnor som direkt påverkats av RHEP-projektet i Orissa. I Tamana intervjuades tre kvinnor mellan 20-34 år som nedan kallas IP 1, 2 och 3. I Kanamana utfördes en gruppintervju med åtta kvinnor i åldern 40-55 år; Dessa benämns gemensamt för KP. I Tkanamana intervjuades två kvinnor, 27 och 30 år gamla. De kallas nedan för IP 4 och 5. I Lundiriguda genomfördes två intervjuer med kvinnor, 27 och 55 år gamla. De kallas nedan IP 6 och 7.

3.2.2 Respondenter Gram Vikas personal

Den andra delen av intervjustudien skedde inifrån organisationen med personligt anpassade semistrukturerade intervjuer, och vissa frågor av mer informerande karaktär. De utfördes med personal som på något sätt är kopplade till jämställdhet och utveckling i Gram Vikas organisation. Intervjuerna skedde på engelska. Alla intervjuer har spelats in och sedan transkriberats.

Joe Madiath grundade Gram Vikas och är exekutiv chef. Han har arbetat med detta i 34 år, och med hjälporganisationer sedan sextiotalet.

Sojan K. Thomas är chef för MANTRA-projektet, och har varit med och arbetat för Gram Vikas sedan starten för 34 år sedan.

Chitralekha (Chitra) Choudhury är chef för Planning Monitoring Evaluation Development (PMED) som betyder Planering, Övervakning, Utvärdering och Utveckling. Hon har arbetat med detta i cirka 6 år.

Mamuni Pandit Das är chef för capacity building och training program, vilket innebär att hon tar hand om och utformar självhjälsgrupper och verkar inom kapacitetsbildning. Hon är anställd sedan endast en månad tillbaka och håller därför vid intervjutillfället fortfarande på att utforma tjänsten enligt behov för organisationen.

Urmila Senapati är chef för Integrated Tribal Development Programme (ITDP), som är integrerings- och utvecklingsprogram för adivasifolket. Hon har arbetat med de här frågorna på Gram Vikas i 27 år.

3.3 Triangulering

Intervjuerna har kompletterats med observationer av organisationens arbete på Gram Vikas huvudkontor och andra fältkontor. Även deltagande observation i SHG-möten har ägt rum för att få en bild av den mjuka delen av Gram Vikas arbete. Detta för att förstå hur de fungerar, vilka grepp som tas till och vilka resultat som kan märkas. Hermeneutiskt material handlar enbart om hur det tolkas, således har data triangulerats för att grunda uppsatsen på starka data från olika perspektiv (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012).

3.4 Reliabilitet

Alla intervjuer har översatts, och vissa i två omgångar. Det finns en risk att vissa tolkningar inte har kommit fram på det sätt som var menat till en början. Denna typ av frågor har Gram Vikas inte undersökt tidigare så gammal data finns inte att tillgå. Trots en ständig medvetenhet och påminnelse om en total skillnad i förutsättningar för författare och respondenter kan materialet tolkas ur ett perspektiv från en student med västerländska glasögon på och med medelklassvärderingar. Detta är även ett av skälen till studien: att erfara nya tillvägagångssätt

för att nå hållbar utveckling på en gräsrotsnivå som av olika skäl inte är applicerbart i väst. En nackdel med att göra en datainsamling på en plats och göra analys på annan, är risken för att under skrivprocessen komma på följdfrågor med relevans för analys, och inte kunna kontakta intervjupersoner i efterhand. Det är en begränsning som bör beaktas.

I den tillämpade sekundärdatan, finns en bredd av böcker och skrifter med relevant forskning kring temat. Pamela Keirns *Water supply and sanitation. Service for the rural poor* (2007) är en fallstudie av Gram Vikas arbete. Den används för att söka adekvat bakgrundsinformation och stärka insamlad data. Andreas Nilsson och Johan Martinssons *Vad är en attityd* (2012) används för att problematisera attityder. Jan Inge Jönhills *Inklusion och Exklusion - En distinktion som gör skillnad i det mångkulturella samhället* (2012) hjälper till att utreda begreppen inklusion/exklusion. Iris Marion Youngs *Globala utmaningar – Krig, självbestämmande och rättvisa* (2007) och *Att kasta tjejkast* (2006) avhandlar rättvisa och förtryck. Dessa begrepp anses vara adekvat stöd för analys av insamlad data, och berör dessutom alla hållbarhetsdiskursen. Materialet är dessutom kompletterat med väsentliga artiklar och faktatillägg från internet.

4 RESULTAT

I detta avsnitt presenteras resultat av de intervjuer som utförts med personer som på olika sätt är involverade i Gram Vikas arbete. Det består av en redogörelse av det intervjumaterial och litteratur som utgör data för studien, med påföljande analys i nästa kapitel.

Alla intervjuade kvinnor utvalda för studien bor i byar där Gram Vikas projekt RHEP är genomröstat och i de flesta fall implementerat. All personal från Gram Vikas utvalda för studien har någon koppling till MANTRA-projektet och ägnar sig mer eller mindre åt sociala frågor.

4.1 Vatten som daglig syssla

De tillfrågade kvinnorna från de fyra olika byarna Tamana, Kanamana, Tkanamana och Lundiriguda har alla hushållets ansvar för att införskaffa vatten. Enligt Mamuni Pandit Das är det i indiska samhällen alltid kvinnans roll att göra detta. I de flesta traditionella samhällena så är det vattenhämtande, tvätt och toalettbesök som startar kvinnans dag menar hon. De intervjuade kvinnorna är samstämmiga i att det är deras och eventuella andra kvinnor i hushållet som är ansvariga för vattenhämtning då det är kvinnorna som tar hand om matlagning, tvättning

och städning. Ingen av dem säger att de reflekterar över det som ett tvång, utan att det för dem är en självklarhet; deras mödrar och mormödrar gjorde det också. De svarar även enhälligt att vattenhämtningen sker vid en så tidig morgontimme att solen inte har hunnit gå upp än. Detta dagens första åtagande är också vanligtvis tillfälle för att tvätta sig själv, eftersom det då fortfarande är mörkt, och kvinnorna slipper oroa sig för att eventuellt exponeras för andra män. I en studie gjord om Gram Vikas så har Keirns (2007) funnit att det till trots inte är ovanligt att kvinnan ändå badar med kläderna på. IP 3 berättar att för att komma till ett vattendrag för att utföra sina dagliga åtaganden var hon tidigare tvungen att gå genom krånglig terräng där det fanns risk för farliga djur. Det fanns även i trakterna runt Kanamana påstås KP, och där vågar inte någon gå in i djungeln innan solen går upp av rädsla för ormar och andra rovdjur.

4.2 Hundraprocentigt deltagande

Då RHEP-projektet innebär ett hundraprocentigt deltagande från byns medlemmar (Gram Vikas, 2011), är frågan vad hundra procent egentligen innebär. Om detta berättar Joe Madiath att varje hushåll i en by måste acceptera att investera cirka 1000 rupier för att få ta del av byggprojektet och med det även få en egen uppsättning av faciliteter. Om ett hushåll röstar nej, så implementeras ingenting. En röst motsvarar ett hushåll, och enligt Madiath räknar man hushåll per kök i byn. Han menar att om man kan äta från samma gryta kan man tvätta sig i samma badrum. Ett hushåll kan rimligtvis innehålla olika typer av familjekonstellationer, och därför ställs frågan till alla i Gram Vikas personal om alla i hushållet får lika mycket bestämmanderätt. Ingen av dem tror att kvinnorna har något att säga till om när beslut om projektet ska tas. Det slutgiltiga ordet sägs ändå i ett byråd där ett fåtal inflytelserika individer får representera resten av byn. Om inte byn har ett befintligt byråd, upprättar Gram Vikas det. Madiath berättar:

”Det händer att vi måste upprätta en grupp för kvinnor och en för män till en början. Detta för att träna kvinnorna till att våga tala inför en hel grupp människor, och våga höja sin röst. När vi ser att kvinnorna har blivit lite mer orädda, sammanförs kvinnogruppen med mansgruppen, och byn kan börja ta riktiga gemensamma beslut.” – Joe Madiath 27 jan-2013

Mamuni Pandit Das menar på att kvinnorna i hemmet inte blir tillfrågade, och att deras åsikt antagligen inte räknas. Sojan K. Thomas ser det som ett problem att de på organisationen har svårt att nå kvinnorna. Joe Madiath upplever att kvinnorna själva vid tillfällena har stått upp och

sagt att de inte vill vara delaktiga i stora beslut. Kvinnor har uttryckt att de inte har tid för beslutsfattande, och att det är männens uppgift att bestämma över byn, fortsätter han.

Framför allt innebär tidskrävande arbete med vattenhämtning avsaknad av energi, som minskar kvinnors möjlighet att medverka i beslutsfattande på jämställda villkor med män som ofta har mer fri tid än kvinnor (Johnsson-Latham 2007).

Då de intervjuade kvinnorna tillfrågas om de själva fick vara delaktiga i beslutet om RHEP ger kvinnorna från Tamana, Tkanamana och Lundiriguda liknande svar om att hela byn beslutar gemensamt och att det inte är upp till individen. I Kanamana berättar kvinnorna däremot att projektet kom till deras by tack vare deras enträgna försök att få ihop ett hundra procentigt deltagande av männen. Kanamana är även den by där projektet implementerats mest effektivt, och på kortast tid. De berättar att de är stolta över sin initiativförmåga och styrka. De har bevisat för sig själva och andra att de besitter kraft att förändra. Här fanns SHG innan Gram Vikas stod i kontakt med byn, implementerad på statligt initiativ. Enligt de själva har detta bidragit till deras drivkraft. De frågar under intervjun om Gram Vikas har fler projekt för dem att kunna engagera sig och sin by i. Innan RHEP-projektet kom till Kanamana fanns ett byråd där kvinnorna satt men utan beslutanderätt. Det är förändrat i och med projektet, och nu har kvinnorna lika mycket rösträtt som männen, berättar de samstämt.

4.3 Förlorarna

I Keirns (2007) studier av Gram Vikas har hon upplevt att det främst är män som inte ser fördelarna med toaletter, då det för dem är bekvämt att uträtta sina behov i djungeln. Det är inte så vanligt att byar tackar nej till projektet menar Chitra Choudhury. När det händer, vem är det då som protesterar? tillfrågas hon. Det finns byar som tackat nej på grund av att det inte tror att de har råd med investeringen till den gemensamma *corpus fund*, Dock är den vanligaste att protestera mot projektet de som redan har det bra, upplever Choudhury. Projektet innebär att alla i hela byn får sitt vatten från samma källa, och att till och med kastlösa får rent dricksvatten. De framstående högkastiga, riskerar i och med detta att få en försvagad roll och riskera att tappa inflytande då alla i byn får samma förutsättningar. Detta påstående förstärks av alla i Gram Vikas personal och denna typ av hinder för implementering är något de hela tiden måste arbeta mot. Sojan K. Thomas menar på att den högkastige ofta är övertygad om att dess tilldelade premierade plats i samhället är förutbestämd, och att det är deras roll att vara exkluderande mot vissa andra grupper. Joe Madiath berättar:

”Om en lågkastig har använt den lokala vattenpumpen kommer den högkastige efteråt inte att ta i handtaget utan att tvätta av det först, då det finns risk att de smittas med dålig karma. En högkastig kan till och med bli förolämpad om en lågkastig låter sin skugga falla över den högkastige. Folk brukar rättfärdiga de mest vansinniga beteendena i religionens namn.”

– Joe Madiath 27 jan-2013

Madiath anser att det största problemet med ojämlikheter i det indiska samhället ligger i kastsystemets tendens att främja exkludering av andra. Detta sociala utestängande accepteras i en tro på reinkarnation. Där har gemene man sin plats i samhällsstegen, och är indoktrinerad i att hålla sin plats för att bli återfödd i ett högre kast för att få exkludera andra. Fortsätter Madiath. Han tillfrågas hur man arbetar bort det, och hittar något som inkluderar folk istället? Madiath svarar att tills idag har han fortfarande inte lyckats hitta något annat och mer basalt än elementet vatten.

Chitra Choudhury framhåller att de olika kasten vanligtvis inte delar vattenresurs, att de lägre kasten får sitt vatten från en sämre källa. Att behöva dela vattenresurs med alla i byn är för vissa under deras värdighet upplever Choudhury. Hon berättar vidare att för att få motsträviga högkastiga att acceptera projektet och tacka ja, måste det till hot om att projektet implementeras även utan dem. Det förklaras för dem att det till slut blir de högkastiga som blir förfördelad utan toalett. De får då gå ensamma ut ur byn för att uträtta sina behov, och skämmas i buskaget. Det finns också en tendens till gruppsytryck, som hotar med utanförskap för den som opponerar sig. Att säga till en redan framstående person att ändra sina vanor, och genom det försvaga hans maktposition i samhället är dock en utmaning anser Choudhury.

Då kvinnorna tillfrågas om de själva eller deras religion tycker att det finns något heligt över vatten, svarar fler samstämmigt. Visst finns det något heligt med vatten, men inte det här. Detta vatten delar ju alla kasten på framhåller IP 1.

4.4 Vattenhämtningen

Då vattenhämtningen förut har skett av kvinnorna, handlar nästa fråga om hur det brukade gå till när de utförde denna dagliga syssla innan de hade vatten direkt till sina hem. IP 4 och 5 är fortfarande tvungna att lämna sitt hem för att hämta vatten, då deras by är i byggfasen vid intervjutillfället. Att dra vatten är alltid det sista steget i projektet berättar Sojan. Båda IP 4 och 5 påstår att vattnet i de befintliga brunnarna är smutsigt och längtar tills de får vatten vid sin

egen tröskel. IP 5 berättar att hennes make förr inte tyckte om att hon gick iväg ut ur byn för att gå på toaletten. Han vill att hon alltid ska vara nära huset och stå i den butik familjen äger. Mannen har därför låtit bygga en privat toalett på deras bakgård. I Tamana och i Kanamana fick kvinnorna förr gå iväg några kilometer till ett vattendrag för att göra de dagliga sysslorna. De brukade gå flera kvinnor i grupp tillsammans. Vid vattendraget fick de en stund där de kunde umgås och dela sina tankar med kvinnor från andra byar som var där av samma skäl. Alla minns det som en trevlig och social stund där de fick utrymme utan några män i närheten. I Lundiriguda gick kvinnorna förr däremot inte i grupp till vattendraget. De undvek hellre kö vid den lilla vattenkälla som flera byar delade på.

4.5 Nya vanor

Chitra Choudhury berättar att efter implementerandet av faciliteterna kommer en ny fas i RHEP-projektet med en ny svårighet att ta sig igenom, nämligen att lära byborna att använda sin toalett. Det är väldigt vanligt framhåller Sojan Thomas, att toaletterna står oanvända i upp till sex månader. Detta är ett problem för organisationen, som löses genom att Gram Vikas personal får åka ut till byarna och skapa gruppträck och tjata för att invånarna ska vilja börja använda dem. Både Madiath och Thomas upplever att detta fenomen är en av Gram Vikas absolut största svårigheter. De måste på ett pedagogiskt sätt uppmuntra människor till att använda det de själva kämpat och offrat arbetstillfällen för att bygga upp. Urmila Senapati upplever att förändringen är svårast hos adivasifolket till en början, då de flesta aldrig ens har sett en toalett, än mindre ett badrum. Men när de väl blir övertygade, så är omställningen lättare i deras byar. Senapati menar att det beror på att sammanhållningen är större hos adivasifolket, och att de är en mycket mer homogen grupp. Chitra Choudhury berättar att deras interna levnadsregler ofta anses vara mycket mer liberala och progressiva än andra. Sojan Thomas exemplifierar detta genom att berätta att det är vanligast i adivasibybyar att det procentuellt föds fler flickor än i andra byar. Adivasifolket värdesätter dem lika mycket som pojkar, och har därmed ett jämnare födelsetal. Han framhåller även att det inte är helt ovanligt att kvinnorna är äldre än sina män. Huruvida det tyder på jämställdhet kan dock diskuteras. Madiath avslöjar att ibland måste organisationen låta införa ett bötesystem för att få alla att rätta sig efter det nya sättet att gå på toaletten. Varför det finns sådan motvilja har fler svar. Madiath berättar att vid uppföljningsbesök har byborna tyckt att deras nya fyrkantiga box har varit så fin att de hellre sovit i den. Andra har utnyttjat den stabila betongkonstruktionen till förråd. Alla de tillfrågade kvinnorna berättade att de hade problem med att prestera på toaletten till en början. De, som

hela livet kunnat gå ut i storslagen natur, skulle nu lyckas uträtta sina behov i ett minimalt utrymme. Där kunde andra människor gå förbi precis utanför, endast avskild av en tunn dörr. Det var svårt, säger IP 3, men man vänjer sig. Det är naturligt att det blir en period av inskolning, anser Senapati. För att inte någon ska vilja fortsätta uträtta sina behov utanför de avsedda toaletterna, berättar Choudhury att Gram Vikas har en utbildningsfas under projektets uppbyggnad. Då kommer någon till byn och berättar hur bakterier och sjukdomar kan spridas med fekalier via flugor. Byborna utbildas även om handhygien, hur viktigt det är att klippa naglar och så vidare. IP 1 berättar att när de i hennes by Tamana väl hade blivit vana vid sina toaletter kunde de inte längre tänka sig att uträtta behov i djungeln. I Tamana är alla så vana vid sina moderniteter att de känner sig obekväma om de måste besöka en by där inte Gram Vikas program är implementerat. Då måste de använda djungeln för toalettbesök, och det känns obehagligt för dem.

Ett syfte med att upprätta avskilda toaletter, är för ökad hygien och reduktion av sjukdomar. Är det något som kvinnorna märkt av i byarna? I de tre byar där projektet är färdigt säger sig alla kvinnor märka av en skillnad, att folk inte är lika sjuka längre. I Lundiriguda var det alltid fyra till fem hushåll där någon var sjuk, men nu är det sällan någon som är dålig. I Kanamana kom förr en doktor med medicin till försäljning varje månad och gjorde en god affär. Han behöver inte komma alls längre enligt KP.

Mamuni Pandit Das berättar att vid de tider då kvinnan är extra känslig, som vid menstruation och efter barnafödelse, isoleras kvinnan traditionellt från sin by och får inte använda samma vatten som de andra. De får inte vidröras av män och äter annan kost separerade från sin familj. Vid frågan om hur det fortlevs då vattnet numer renas och är i direkt anslutning till hushållen, är svaren lite varierande mellan byarna. I Tamana, där projektet har funnits längst, finns inte den traditionen kvar alls längre, medan det i Lundiriguda där projektet funnits i mindre än ett år fortfarande är hårt reglerat hur kvinnan för sig under känsliga perioder. IP 6 och 7 tillfrågades samtidigt om denna tradition. IP 6 svarade jakande vid frågor om de använde faciliteterna, medan IP 7 som är betydligt äldre skakade på huvudet. På följdfrågor till detta ändrade IP 6 sitt svar för att passa med vad IP 7 avlagt om hur de beter sig under menstruationen. I Kanamana hade förr kvinnorna som menstruerade enbart möjlighet att tvätta sig själva och sina tygbindor på natten när ingen annan var med. De berättar att de övergav den traditionen så fort de fått egna badrum till byn.

4.6 Tidsbesparing

Då vatten är draget till husen, och toalett och badrum finns alldeles intill bör det rimligtvis betyda att hushållen sparar in tid då de slipper befinna sig utanför byn för att utföra så basala saker som att uträtta behov och tvagning. I synnerhet bör det ha skett ett tidsbesparande för kvinnan som behöver vatten för flera av de dagliga sysslor som tillhör hushållsarbetet. Personalen tillfrågas vad de tror sker med den tid kvinnan inte behöver ägna åt att gå fram och tillbaka till närliggande vattendrag. Madiath och Thomas tror att kvinnorna nog har fullt upp ändå. De menar att kvinnornas liv är så fullspäckade att stunden fylls med andra sysslor. Pandit Das, Choudhury och Senapati svarar alla däremot att kvinnorna nog tar sig tid att sitta ner en extra stund när de sparat in tid. Kvinnorna själva berättar om olika sätt att disponera sin extratid. I Kanamana koncentreras den extra tiden främst på att jobba för att kunna tjäna extra pengar, och i IP 5 menar att när vatten så småningom är draget till Tkanamana kommer hon att vilja jobba extra mycket på fältet för att öka inkomsten till familjen. I Lundiriguda och i Tamana däremot tas den extra tiden till vara för vila och umgänge med barnen. En parentes är att de två sistnämnda byarna är adivasibyar, och de andra är hinduiska. Pandit Das framhåller att adivasibyarna ofta får färre arbetstillfällen då det sällan finns någon kommersiell verksamhet, och utbildningsnivån är lägre. Hon tror att det kan vara skäl att de tar sin insparade tid till att vila.

4.7 Sociala sfärer

Kvinnorna tillfrågas om de saknar gamla vanor med att gå iväg för att uträtta behov och andra vattenrelaterade sysslor. IP 3 saknar tiden vid floden då hon inte längre träffar de vänner hon där brukade umgås med. Det gör även flera av kvinnorna i Kanamana, som svarar att stunden vid vattendraget kunde vara en social höjdpunkt på dagen. IP 6 saknar inte alls gamla tider, och tillägger att hon förut alltid var stressad och oroad över vattnet. I allt hon tog sig för skulle vatten användas, och hela hennes uppmärksamhet gick ständigt till att planera nästa tur bort till källan. IP 7 saknar inte heller det gamla, hon är änka och slipper oroa sig för att behöva gå iväg själv mitt i natten. IP 4 berättar att hon saknar de sociala stunderna tiden vid vattendraget kunde ge. De hade hennes man dock redan satt stopp för innan projektet började genomföras när han lät bygga en egen toalett för henne vid deras eget hus.

För att väcka frågan huruvida det finns en avsaknad av social sfär när fysiska bekvämligheter närmar sig hushållet, får Gram Vikas personal svara på om de tror att kvinnorna

har förlorat ett tillfälle att umgås när den dagliga promenaden till vattendraget är borta. Det tror inte någon, alla är samstämmiga och tror att kvinnorna skapar ett socialt utrymme på annan plats. Chitra Choudhury säger:

”De kan nog minnas och sakna det gamla sättet att umgås när de kunde sitta vid floden och skita tillsammans, men de skulle inte vara beredda att offra det de har fått istället.”

- Chitra Choudhury 25 jan-2013

Joe Madiath berättar att vid besök i byarna på kvällstid ser de alltid tio till femton kvinnor som sitter på någons veranda och umgås. Kvinnorna får själva svara på om de tycker att en social stund har gått om intet, och de nekar till det allihop. Detta uttrycker även kvinnorna från Kanamana som innan berättat att de ansåg stunden vid vattendraget som en social höjdpunkt på dagen. De menar på att det skapas nya sociala nätverk på andra platser i byn, och vissa av kvinnorna utnyttjar stunden för att utvecklas och lära sig nya saker. I Kanamana har kvinnorna skapat cirklar där de ägnar sig åt handarbete och lär sig nya färdigheter. I Tamana sitter kvinnorna tillsammans varje kväll efter kvällsmaten Där kan de socialisera samtidigt som de har uppsikt över sina barn och kan om möjligt hjälpa dem med läxor. På frågan om de kan tala fritt från hjärtat även i byn, där männen är i närheten svarar IP 1 att männen ibland kommer och frågar vad som pågår och vill vara med. De får då höra vänligt men bestämt att det är tjejsnack och inte för mäns öron. Det accepteras alltid, vilket gör att kvinnorna kan ha ett öppet samtal även inne i byn. KP berättar att kvinnorna är den drivande kraften i deras by. De har fått gott självförtroende sedan de lyckats få med sig alla i RHEP-projektet för fem år sedan. De är med i självhjälpsgrupper, och förutom att lära sig olika handarbete, även fått lära sig om bokföring, och hur det går till vid ett bankbesök.

4.8 Självhjälpsgrupper

”Gram Vikas självhjälpsgrupper ska fungera som en plattform för att växa tillsammans. Detta är främst för kvinnor, så att det ska finnas en plats för dem att kunna tala obehindrat och dela med sig. Syftet är att kvinnor ska vara mera delaktiga i byråden. Så självhjälpsgruppen är mer som ett forum, som ett redskap för att lyfta fram självförtroendet hos främst kvinnor.” – Chitra Choudhury 25 jan-2013

Det finns självhjälpsgrupper i alla de fyra byar där kvinnorna intervjuas. Vissa är instiftade av Gram Vikas, och andra av kvinnorna själva. De, av Gram Vikas instiftade grupperna,

handlar oftast om att hantera pengar redogör Urmila Senapati. Hon berättar att kvinnorna får lära sig bokföring, och i gruppen sparas en slant till ett gemensamt konto. Där kan uttag och lån göras till de egna medlemmarna. Syftet med grupperna är, enligt Madiath, för att stärka kvinnornas självständighet, så att de inte ska behöva förlita sig på sin man i alla lägen. Sojan Thomas berättar att under det första halvåret av implementeringsprocessen är uppsyningsmän närvarande i byn under stor del av tiden. De hjälper till med kapacitetsbildning, och fungerar ungefär som coacher för generera arbetstillfällen för både män och kvinnor. Thomas bedömer att det är en lång väg att gå för att nå jämställdhet, men att detta initiativ är ett steg i rätt riktning. Han tycker sig bland annat kunna se ett ökat intresse för barns skolgång i byarna, vilket är ett gott tecken då han anser att utbildning ofta bidrar till ett mer jämlikt synsätt.

Under en fältresa för studien besöktes ett fältkontor där ett möte med en självhjälpsgrupp skulle ske. Denna typ av möte var väldigt rudimentär i sitt slag. Mamuni Pandit Das berättade att just detta möte var till för att förhöja kvinnornas självkänsla. Med enkla medel och övningar var syftet att visa kvinnorna att de som individer är starka, och som grupp ännu starkare. Pandit Das fick kvinnorna att delta i övningar för att träna upp sin sociala förmåga, och våga presentera sig själva.

4.9 Sociala förändringar

Alla de tillfrågade säger att de upplever att det blir en förändring med Gram Vikas RHEP-program och självhjälpsgrupper. Vad tror personalen om ett utvecklande av normer och utjämnande av hierarkier?

Chitra Choudhury upplever markanta beteendeförändringar hos byborna i allmänhet och hos kvinnorna i synnerhet. Detta visar sig hos de som fått toalett, badrum och vattenkran till sitt hushåll. Choudhury framhåller att de fattigaste tror att deras livssituation är deras öde. Men att äga en sådan liten cementlåda, som vårdas ömt får många att våga drömma. Med små steg verkar det tändas ett hopp i vissa om något mer. Hon tror att Gram Vikas program är en bra grund för att få ledarskap att födas och växa i samhällen.

Pandit Das upplever att den synbara skillnaden är en tunn fernissa, och att kvinnorollen i Orissa återstår. Hon menar på att kvinnorna själva inte vill ge upp sin roll som hemmafru, och inte sällan jagar ut maken ur huset, om han skulle göra ett försök till att hjälpa. Orissa är en konservativ stat och kvinnor lämnar vanligt vis inte sina hus för annat än sina dagliga sysslor

enligt Keirns (2007) i sin avhandling om Gram Vikas. Madiath hävdar att Gram Vikas har som mål att förbättra kvinnans roll i samhället, och tror att detta program kan vara en väg dit. Han menar på att det är ett konstant kämpande, och att han inte tror att de någonsin kommer bli klara med utvecklingsarbetet i Orissa. Thomas menar att även här är problemet de högkastiga. Att de vanligtvis har mest inflytande, och om de inte är beredda att ändra sig, så är det svårt. Pandit Das påpekar att om det fanns ett svar på hur man avvecklade kastsystemet så skulle det vara gjort redan.

4.10 Miljömedvetenhet

Ett syfte med utförda intervjuer har varit att få reda på hur kvinnornas miljömedvetenhet ser ut. De tillfrågade kvinnorna fick svara på huruvida de trodde att Gram Vikas infrastrukturutveckling var bra för miljön och därmed hållbar utveckling. Ingen av respondenterna förstod frågan, även om den i viss mån omformulerades för att passa dem och inte vara så abstrakt.

Vid observation av byggarbetsplatser i samband med RHEP har ett resurssnålt perspektiv försökt utrönas. I byggfasen brukas miljövänliga material som finns i anslutning till byarna. Vattenledningarna som är i plast, kranarna som levereras färdiggjutna och andra smådelar som inte kan tillverkas på plats införs utifrån berättar Thomas. Madiath framhåller att det uttag av grundvatten de gör för att fylla tankarna som leder vattnet till kranarna är så sparsamt att det inte hotar miljön.

4.11 Resurser

Hur ser Gram Vikas på svårigheter, hur bedömer de den största utmaningen för organisationen och det största problemet för framtiden? Svaret på det är gemensamt för alla: Mänskliga resurser. Det absolut största problemet för Gram Vikas är att behålla sin personal. På Gram Vikas kontor är jämlikheten inte så representativ, berättar Chitra Choudhury. Organisationen har en könsfördelning med cirka 30 % kvinnor. Joe Madiath utbrister att de gärna skulle ha 90 % kvinnor. Enligt honom får kvinnor jobba i Indien, men deras familjer tillåter dem inte att arbeta i de här områdena. Att verka på landsbygden, arbeta och bo jämte män; många sådana saker är inte accepterade i samhället. Nästa problem, fortsätter Madiath, är att de flesta kvinnor som kommer hit till Gram Vikas säger upp sin anställning när kvinnan gifter sig. Den nya familjen tvingas flytta dit där mannen jobbar, då kvinnans jobb oftast anses

som mindre viktigt. På frågan om de tror att deras arbete för jämställdhet har påverkat normer, och höjt kvinnans sociala roll nekar alla och menar på att små punktinsatser säkert gjort skillnad men att kvinnan fortfarande i hög grad innehar en konservativ roll på den östindiska landsbygden. De försöker använda sig av så mycket kvinnlig personal som möjligt ute i fältarbeten för att inspirera lokalinvånarna att kvinnor är bra arbetskraft. Gram Vikas vill ge eftertryck för att få bykvinnor att intressera sig för arbete säger Madiath och tillägger att de kvinnliga arbetarna tyvärr motarbetas stundom av bykvinnor:

”Om vi har en kvinna ute på fältet och hon ska gå till nästa by, så propsar bykvinnorna på att kvinnan skall eskorteras av någon. Det finns byinvånare som protesterar och säger till oss ’Ta inte med den där kvinnan igen, så jag måste gå med henne till nästa by, och offra min dag och lön, jag har viktigare saker för mig’”- Joe Madiath 27 jan-2013

Mamuni Pandit Das, som är nyanställd, innehar en tjänst som behandlar kvinnofrågor. Hon är den enda av Gram Vikas 333 anställda som arbetar med detta. En person har jobbat med detta innan, men resignerade från uppdraget för nio år sedan. Madiath framhåller att det är beklagligt att inte fler arbetar med detta. Madiath frammanar att nu när en tjänst finns enkom för kvinnors sak, ska Pandit Das själv få utforma sin tjänst och få etablera en stab i den form hon själv tycker behövs.

4.12 Jämställdhet på jobbet

Hur är det med kastsystemet på den egna arbetsplatsen, finns det några hierarkiska mönster där? Innehar högkastiga individer de bättre tjänsterna? På det gör Chitra Choudhury gällande att ingen bryr sig om kast på Gram Vikas, det nämns inte. Madiath svarar på frågan genom att berätta att alla Gram Vikas chaufförer är brahminer². En annan anställd på organisationen, ursprungligen från Delhi, berättar att vid fältbesök frågar byborna ofta rakt ut vad folk har för kasttillhörighet, vilket han tycker är lite genant. Enligt den här personen är inte det något man öppet pratar om i storstaden, då folk kan bli förolämpade. Där anses det inte längre vara politiskt korrekt.

---

² Medlem av det högsta ståndet i det traditionella indiska kastsystemet. Innehar ofta framstående positioner i samhället.

4.13 Jämställdhet för framtiden

Detta ämne leder till funderingar kring vad personalen tror är rätt sätt att arbeta för jämställdhet, för att ändra sociala mönster. Har Gram Vikas personal förslag på hur man ytterligare kan jämna ut hierarkiska skillnader i samhället? Mamuni Pandit Das är övertygad om att utbildning är sättet att förändra. Hon menar på att i jämställdhetsfrågan är södra Indien det mest framstående området. Där är nämligen utbildningsnivån som högst. Chitra Choudhury anser att det är kvinnorna som måste tas itu med, de måste uppmuntras för att ta sig upp till männens nivå. Hon påpekar:

”Om man ska räkna antal män och kvinnor i olika ärenden för att konkretisera jämlikheten så borde man räkna hur många män som kommer till våra självhjälpsgrupps-genus-workshops.”

-Chitra Choudhury 25 jan-2012

Med detta menar Choudhury att det är låg närvaro av män vid dessa tillfällen. Joe Madiath tycker att jobba för jämställdhet kräver en attitydförändring, att hela tiden arbeta för att skapa förändring i attityder. Attityder mot folk, mot utbildning och mot kvinnor;

”Vi måste påvisa kvinnornas situation, för att lyckas förändra den.” Joe Madiath 27 jan-2013

Sojan K Thomas tror förändringen ligger i att arbeta med mer expertis, inom till exempel psykologi. Han säger att det är med männen arbetet måste ske. Mäns tankesätt behöver en större förändring än kvinnornas. De tror ju att det är deras öde att ha den dominerande rollen, och det är svårt att ändra mönster, menar Thomas

Urmila Senapati menar på att radera tankemönster hos kvinnor är det första att ta itu med. Många kvinnor anser inte själva att de är förtryckta, utan ser sin samhällsposition som sin tilldelade roll i livet. Det är också viktigt att arbeta med högutbildade människor. Det finns många som tänker och förespråkar helt rätt ideal, men så fort de gifter sig faller de tillbaka i traditionerna, uttrycker Senapati.

5 ANALYS

5.1 Diskussion

De mångsidiga svar från Gram Vikas personal om fortsatt arbete för jämställdhet ger fler perspektiv på hur tankebanor kan förändras. Det går att skönja en röd tråd i deras svar, att vi

kommer långt med att utveckla och förmedla kunskap. Utbildning är i allra högsta grad en central del i hållbarhetsdiskursen som belyses och diskuteras här.

5.1.1 Nya tankebanor

Brundtlandkommissionens beskrivning av hållbar utveckling tolkas lätt till att förespråka förändrat beteende, och leverne. Vissa samhällen bör utvecklas och moderniseras och andra behöver snarare förenkla sin levnadsstandard för att kunna leva hållbart. I hållbarhetsdiskursen ligger tonvikt på en modifierad livsstil för en stor del av jordens befolkning. Det innebär en förändring i inställning till våra befintliga levnadsmönster, att försöka legitimera nya normer och en grundläggande attitydförändring. Joe Madiath är övertygad om att en förändring av attityder möjliggör hållbar utveckling. Nilsson och Martinsson delar upp de olika dimensionerna av attityder psykologiskt, och försöker spåra vad attityden är sprungen ur, vilket har relevans inför att förstå hur vi kan luckra upp tankemönster. Precis som i psykologin är det i humanekologin viktigt för förändringsprocessen att inte bara urskilja attityder utan även förstå varför vi tycker på ett visst sätt och beter oss som vi gör. För att förtydliga och precisera kan detta exemplifieras, hur processerna som formar attityder kan fungera: En brahmans åsikt om Gram Vikas MANTRA-projekt kan formas av kunskap om att ett implementerande av RHEP på sikt förbättrar hygien och sanitet i byn med rent vatten och toaletter (kognitiv process). Ett svårmod kan då uppkomma av vetskapen att när alla i byn får rent vatten och egna toaletter, försämras den egna sociala statusen av allas lika förutsättningar (affektiv process). Det kan leda till beslutet att förhindra projektet genom att rösta nej till förslaget om implementering (beteendemässig process). Det är av betydelse att identifiera alla delar för att kunna hantera attitydutveckling och normförändringar.

5.1.2 Inklusion

Gram Vikas har en idé om hur de tre dimensionerna i begreppet hållbar utveckling kan ha en gemensam nämnare som får manifesteras och konkretiseras arbetet mot en hållbar framtid och en, för framtida generationer, värdig tillvaro. Madiath och andra i personalen tillfrågade upplever att det i Indien finns många lager av accepterade hierarkier, med ojämlikhet i könen, och en intrikat väv av sociala hierarkier som ett resultat av det kastsystem som är förbjudet, men fortfarande är normen i stor del av landet. Det innebär att ett exkluderande av andra som anses stå lägre i rang, är en del av systemet och därmed en rättmätig del av kulturen. Sojan Thomas

anser att detta sociala utestängande accepteras och legitimeras i en tro på reinkarnation där gemene man vet sin plats i samhällsstegen, och är indoktrinerad i att *Om jag bara håller min plats så kan jag kanske bli återfödd i ett högre kast, och då är det min tur att exkludera andra.* Madiath bedömer att det största problemet med ojämlikheter i det indiska samhället ligger i kastsystemets främjande av detta. Olika samhällsnivåer separeras och har olika rättigheter. Jönhill menar att det går att benämna kontemporära samhällsskiktillhörigheter som horisontella, med ett innanför-utanför. Då inklusion är partiell och få saker innefattar hela samhället, lyckas Joe Madiath ändå använda något så basalt som elementet vatten, som är lika behövligt för man och kvinna, brahmin som kastlös. Gram Vikas använder vatten som ett kitt för att förena samhällsnivåer för ett gemensamt mål. De kvinnor som i intervjuerna svarade att vatten i någon bemärkelse är heligt, invände dock mot att det vatten alla i byn nu delar på är det. Eftersom även den kastlöse får ta del av Gram Vikas vatten, så menar kvinnorna att det inte kan vara heligt. Trots jämlika legitimerade villkor för vattnet, så har den inneboende normen kring lika värde inte ändrats. Dock verkar det som om attityden har det då alla fysiskt använder det tillsammans. Organisationen arbetar med inklusion som ett styrmedel, för att förhindra marginalisering i ett samhälle som enligt fler av personalen tillfrågade traditionellt kan anses bygga på det. Människor i civiliserade samhällen är automatiskt inkluderade i flera samhällsfunktioner; vissa av förevarande inkluderar att ingå i en enhet för att få tillträde. Genom en demokratisk process skapar Gram Vikas en sådan enhet som kräver ett enhälligt accepterande från alla individer för ett verkställande av sina projekt. Här finns det inte någon valfrihet att inte ingå i enheten, utan det är alla eller ingen. Deltagande i projekten är redan sammankopplade spatialt genom gemensamt boendeområde, men har klara sociala avstånd till varandra med olikheter i de strukturella nivåerna. Att som Gram Vikas identifiera inklusion och exklusion som ett problem och samtidigt motor för att förändra, och göra skillnad genom att påtvinga en gemenskap visar sig vara framgångsrikt.

5.1.3 Rättvis demokrati?

Det är en klar utmaning att i enlighet med Wals och Kieft (2010) få 20 % av världens befolkning att välja en mer tillbakadragen livsstil för att leva mer hållbart. Gram Vikas idé om total inklusion har helt klart potential att få individen och gruppen att utveckla solidaritet och ur ett empatiskt perspektiv, förändra vissa aspekter av tillvaron till exempelvis mer diskreta konsumtionsvanor. För att göra inklusion attraktivt, och inte till en institution en individ tvingas in i, är den demokratiska processen in i gemenskapen en viktig del. Ett system som

kräver ett hundra procentig deltagande är till synes demokratiskt, men om fåtalet opponerar sig har i Gram Vikas fall skapats ett grupptryck som kan vara svårt att stå emot i rädsla för att bli ofrivilligt exkluderad ur en gemenskap. I situationer Gram Vikas har stött på, där den högstaste, framstående är den som sätter sig emot, kan rädslan för ett minskat inflytande i samhället vara en väsentlig del. Chitra Choudhury anser att det är en utmaning att säga till en redan framstående person att ändra sina vanor, om det medför att hen får sin egen samhällsposition försvagad. Om vi lyfter blicken och ser på samhället i stort är möjligtvis just detta fenomen en bromskloss för att förändra till ett mer hållbart leverne. Det är föga förvånande att det är av större svårighet att få en framstående person att offra av sin bekvämlighet och position i samhället av oegennyttiga skäl, än vad det är för den med lägre kast som erbjuds en bättre position. Solidaritet är ingen självklarhet i en kultur där majoriteten tror på en tydlig samhällsstege instiftad av Gud.

Något att ta till sig, som Gram Vikas själva påpekat, är att total inklusion i den demokratiska omröstningen inför RHEP inte innefattar varje enskild individ. Den ansvarige för hushållet är den som har en röst, och i intervjuerna kom vaga svar om kvinnornas personliga inflytande på den rösten. Deras liknande, något mekaniska svar, som varken bekräftar eller förnekar en delaktighet i beslut kan väcka en tanke att det möjligtvis betyder att de lever i patriarkat, dock säger det ingenting om deras faktiska vilja att vara med i projektet. Kvinnorna verkade inte se det som en möjlighet att kunna ha en personlig åsikt om byns bästa. Byn beslutar gemensamt och det är inte upp till individen ansåg IP 6 Det går att dra paralleller till att ifrågasätta detta ur både ett rättviseperspektiv och ett förtryckarperspektiv. Det kan vara altruism, och inte förtryck eller orättvisa, som gjort att de i studien berörda kvinnorna inte tagit större personlig reson i fråga om rösträtten. Dock var det annorlunda i Kanamana, där projektet var implementerat på kvinnornas beväg, och visade på ett personligt ansvar inför den egna komforten projektet förhoppningsvis skulle medföra. Varför de var så initiativrika att de skulle kunna bero på att de genom sitt deltagande i ett sedan innan existerande SHG, hade utvecklat det självförtroende som behövdes för att starta en kampanj för att investera i ett infrastrukturellt uppsving.

5.1.4 Inre förändringar

Enligt Young (2007) växer det fram rättviseförpliktelser hos individen genom sociala processer som förbinder folk, som skapar ansvars känsla. I denna studie manifesteras den

sociala processen genom samarbetet över den gemensamma infrastruktur, som de människor studien handlar om, bygger upp. Detta skulle kunna betyda att inneboende processer hos människan också påverkas. I de byar som observerats i studien har konstaterats att de infrastrukturella förändringarna har haft en begynnande period av motstånd, men att alla har vant sig och så småningom hyllat dem. Av alla de platser som besökts under studien, som varit del av RHEP, gavs under observationen ett intryck av att de av projekten mer etablerade byarna faktiskt var mer livfulla. Människorna har framstått som mer framåt och kvinnorna inte i samma grad beslöjade som i de byar där projektet inte hunnit bli väl inrättat. Det implicerar att den infrastrukturella förändringen även kan förändra i de sociala processerna. Det är med andra ord effektivt att använda total inklusion i en demokratisk process.

5.1.5 Förtryck

Rättvisebegreppet ur det individuella perspektivet, är möjligtvis inte det som är mest rättvist för majoriteten av samhällsmedlemmarna. Orättvisa i ett samhälle kan motiveras om de ger bättre förutsättningar för hela samhället enligt John Rawls. Young (2006) anser inte att idén om att alla ska behandlas på lika villkor är rättvis, då alla inte har samma förutsättningar. Det finns tecken på att samhället utgår från patriarkala värden när samhällsbehov identifieras. Young (2006) har exemplifierat detta i hur mycket resurser som läggs på transporter och vägar, som i första hand brukas av män. Madiath menar att vatten torde vara det enda som är likvärdigt för alla, för att behovet av vatten inte är normerande. Alla behöver det i samma utsträckning. Han anser att vatten för alla får manifesteras rättvisa.

Det finns starka krafter som verkar för att behålla de dominerande strukturerna som de ser ut idag. Då män redan har en högre position i samhället, är strukturellt dominerande och har mer inflytande så behålls de patriarkala mönstren alltså (Johnsson-Latham 2007). Kvinnan är den av samhällets i antal största förtryckta grupp, och mannen som social grupp privilegieras av det menar Johnsson-Latham (2007). Den utstuderade formen av socialt förtryck har sällan en tydlig avsändare, och samhällsstrukturens infogade normer, traditioner och sedvanor ifrågasätts inte ofta (Young, 2006).

5.1.6 Jämställdhet

Alla tillfrågade intervjupersoner anser att det blir en förändring i de sociala mönstren med Gram Vikas RHEP-program och självhjälpsgrupper. De svarar trots det enhälligt att de inte tror att den traditionella kvinnorollens status har höjts i Orissas bysamhällen. Kan denna diskrepans

bero på en hoppfullhet i organisationens programförklaring, och en verklighetsbild som inte ger samma optimism? Personalen verkar medveten om att de inte ens lyckats med jämlikheten på sin egen arbetsplats. Alla de tillfrågade ursäktar den ojämlika fördelningen kvinnor-män med den indiska kulturen. Normer sitter hårt rotade och verkar vara utspridda även i de mest moderna familjekonstellationer och akademikerkretsar påstår Pandit Das. Familjer bosätter sig där mannen i huset arbetar då kvinnans jobb inte anses vara lika betydande enligt Thomas. Även i det progressiva utvecklingsarbete som Gram Vikas gör, är det påtagligt att både kvinnor och män är bundna vid sina traditionella könsroller. Den största vinsten med att implementera rent vatten underlättar kvinnans jobb. Att förenkla hushållssysslor för kvinnan indikerar att hennes plats fortfarande skall vara i hemmet. Det vore än mer progressivt att tänka steget längre, att tänka i banor om att förnya kvinnorollen per se, och Gram Vikas gör det. Med sina initiativ till självhjälpgrupper uppmuntras kvinnan att bli mer självständig och våga som ett första steg till exempel utträtta samhällsärenden utan sin make. Gram Vikas har medvetet mycket kvinnor ute i fältarbetet för att bygga sociala broar med lokalbefolkningen. Detta kan betraktas positivt men är som Joe Madiath berättat, inte alltid positivt bemött och i viss mån motarbetat. Ett tecken på att utvecklingen och jämställdheten går i rätt riktning är ett synbart ökat intresse för barns skolgång. Det är ytterligare en indikator på att utbildning är vägen framåt. Madiath anser att vidgad kunskap ofta leder till ett mer jämlikt synsätt. Om utbildning är lösningen är det viktigt att utbildningen i sig riktar sig rätt. Det i sig talar aktivt för en hållbar framtid, ur alla aspekter.

5.1.7 Utbildning för hållbar utveckling

Den majoritet av jordens befolkning som är underutvecklad ur någon aspekt bör förvisso ha möjlighet att få sina behov tillfredsställda och utvecklas åt modernitet, dock utan att på ett västerländskt manér fastna i konsumtionsfällan (Wals och Kieft 2010). En positiv trend är att det finns tendens till renässans i fascination för det lokala, och småskaliga. Wals och Kieft (2010) menar att ett sådant sätt att leva bör vara eftersträvansvärt. De befintliga småskaliga enkla samhällena med brist på västerländsk konsumtionshets ska vara en modell som ur vissa aspekter alla bör leva efter för att uppnå hållbarhet. För att lyckas med detta krävs en stor förändring i våra attityder och syn på världen. Det vore gynnsamt om det med hjälp av de olika kartlagda processerna som formar attityder går att spåra hur vi kan manipulera normer och förändra dem. Wals och Kieft (2010) framhåller vikten av utbildning, och att den skall vara rätt riktad. Till en början bör syftet utredas, huruvida en läroplan utformas för att

förmedla ett socialt arv, eller möjliggöra en kulturell förvandling. ESD har några nya grepp, som behandlar utbildning ur ett vad Wals och Kieft (2010) anser vara mer holistiskt. Wals och Kieft (2010) lyfter fram capacity building som väsentligt inom ESD. Gram Vikas har inte varit tillräckligt utbredda på denna front, men har nyligen även börjat ta del av detta. De har tillsatt en tjänst för att ansvara för organisationens capacity building. Personen som är anställd får själv utforma en stab hon anser vara tillräcklig för detta syfte. Därmed kommer en tjänst snart blir fler, vilket kommer innebära större fokus på sociala frågor.

5.1.8 Modernisering

Som feminist, med de västerländska glasögonen på, är det möjligtvis lätt att identifiera kvinnan som ensam hushållskötare som förtryckt. För den indiska kvinnan kan det måhända vara en säkerhet att ha sin plats i hemmet och ett manifesterande av makt att ta hand om sin familj. Detta förstärks troligtvis om alla andra i ens sociala sfär gör likadant. Det finns dessutom en begränsad insyn i omvärlden och därmed alternativ (Gram Vikas, 2011). Är det rätt att påtvingas inklusion in i det moderna och därmed kanske ett exkluderande ur den egna tryggheten? Att även utbildade kvinnor i Indien tenderar att övergå till ett liv som hemmafru efter att de gift sig, kan ha liknande skäl. Arbuthnott (2008) har konstaterat att korrelationen mellan känsla och handling är svag, vilket kan medföra utbrytandeprocesser ur samhällsnormen svår. Kan det vara en generationsfråga, att det är lättare för den yngre generationen att anpassa sig till nya normerande vanor? Vid frågan om kvinnorna i Lundiriguda använde sig av vattenkranarna vid menstruation, eller om de gick iväg själva till vattendraget gav respondenterna olika svar. Den äldre kvinnan använde inte badrum vid känsliga perioder. Den yngre berättade först att hon använde badrummen vid menstruation, för att sedan ändra sitt svar. Troligen reviderades svaret för att inte uppröra den äldre kvinnan.

Det verkar dock som att förändringen med att modernisera det som är ämnat för något av det mest intima dagliggörat, är det som organisationen lär ut som kopplat till skam. De som vill utträta sina behov på allmän plats ska skämmas över sitt beteende. Detta trots att det i grunden är det mest naturliga som finns, som alla människor och djur gör varje dag. Gram Vikas är stolta över att ha skambelagt ”open defecation”. De tillfrågade kvinnorna svarade alla att de ansåg att stunden de förr fick vid vattendraget, när de kunde utträta sina behov tillsammans och dela sina tankar var positiv. På frågan om de saknade den svarade de dock nekande. Denna diskrepans skulle kunna vara ett tecken på att det fanns en större frihetskänsla

kring dessa ärenden innan toaletterna fanns. I och med att de började stänga in sig för att uträtta sina behov så blev människorna en aning mer hämmade. Vissa attityder försvinner mer lättvindigt än andra, speciellt med ihärdiga kampanjer från Gram Vikas. Dock inser troligen alla berörda att det besvär de slipper är värt omställningen, att de inte skulle offra sin bekvämlighet för att kunna uträtta sina behov ihop.

5.1.9 Jämlika villkor

Problematiken med jämställdhetsdebatten idag handlar ofta inte om att för att få till en jämvikt utan att få könen att närma sig varandra menar Johnsson-Latham (2007). För att få till en jämställdhet måste kvinnor generellt snarare bli som männen, och spela i deras liga (Ibid.). Young (2006) menar att kvinnan ska göra allt männen gör, vid sidan av sitt arbete i hemmet. Det innebär tidskrävande arbete med vattenhämtning och avsaknad på energi. Kvinnor möjlighet att på jämställda villkor medverka i beslutsfattande med män minskar, då män ofta har mer fri tid än kvinnor. Vissa samhällseliga kontexter vill inte alla tillhöra, och viss exkludering är frivillig. Om kvinnan redan har världens tyngd på sina axlar, kan vissa måhända bli lättade över att slippa ta del i ännu ett engagerande arbete. Sojan K Thomas anser att för att förändra strukturer är det inte främst kvinnan som behöver bearbetas. Det är snarare männen som behöver få insikt. Med ett progressivt tankesätt bör män vara medvetna om att kvinnans plats i hemmet även kan vara mannens plats. Hur de berörda kvinnorna i denna studie disponerade den tid de fått insparat i och med vattenkranarna i byn, förmodade Gram Vikas kvinnliga personal att de använde för en stunds vila. Männen trodde snarare att kvinnorna direkt fyllde tidsutrymmet med andra sysslor, för som Thomas och Madiath uttryckte det: *De har aldrig tid att vila*. De påverkade kvinnorna svarade lite olika, men ingen av dem sa att de utförde mer arbete. De fyllde snarare tiden med något för att inbringa mer inkomst om de inte tog sig tid att vila och umgås med familjen. Gram Vikas verkar föra ett genuint arbete för att lyfta kvinnans roll, och få in mer kvinnlig personal. Ett tunggrott men nödvändigt arbete. Måste det till ett paradigmskifte för att riva upp de sociokulturella ramverk som styr tankar och värderingar? Det är dock essentiellt att inte urholka traditionella kulturyttringar, då vissa influenser kan bidra till just småskalighet utan fokus på konsumtion. Det är en balansgång att kombinera det traditionella med moderna för att utveckla alla delar inom hållbarhetsdiskursen.

5.2 Konklusion

Gram Vikas materialiserar hållbarhetsbegreppet med att låta vatten verka som ett incitament för att förena människor. Inklusion som vägen till gemenskap, hälsa och välgång har visat sig vara ett framgångsrikt grepp. Om ett mål för hållbar utveckling ligger i att förändra en ansträngning på jorden så är en beteendeförändring av högsta vikt. Det är fastställt att sambandet mellan känsla och handling är svagt (Arbuthnott 2008). Även om någon har en uppfattning om vad som är hållbart, är det långt ifrån säkert att hen agerar därefter. En åsikt eller attityd kan eventuellt leda till ett förändrat beteende, men som Nilsson och Martinsson (2012) konstaterar finns mer underbyggnad för att beteende leder till förändrad attityd. Påtvingas människor förändrade vanor, kan en normförändring formas jämlöpande. Detta konstaterande har gjorts runtom i Orissa, i byar där MANTRA-projektet har upprättats. Kvinnorna som har tagit del av RHEP förmedlade positiva erfarenheter från ändrade strukturer. Dock visar det sig att normer och konservativa värderingar kan kvarstå. Vatten som element ansåg respondenterna var heligt, men då alla medlemmar oavsett kast i byn numer delar vattenresurs och på lika villkor får vatten ansågs inte just det vattnet vara heligt. Det verkar som om de tre processer Nilsson och Martinsson (2012) menar formar en attityd kan vara motstridiga men ändå fungera jämsides ur ett hållbart perspektiv.

Wals och Kieft (2010) hävdar att hållbarhetsfrågor inte bör styras på för hög samhällsnivå, utan att beslut ska fattas på gräsrotsnivå. Detta för att få in marginaliserade grupper i beslut. För att förtydliga så bör kvinnor få en större maktposition då de redan har ett större ansvar kring utbildning och skötsel i hemmet. Wals och Kieft (2010) argumenterar för att få igenom miljö- och hållbarhetsfrågor effektivast så är det till fördel om det sköts av kvinnan. Den by där genomförandet av RHEP gått snabbast, och effektivast var Kanamana. Där hade kvinnorna själva dragit igång kampanjer för att få invånarna att vilja investera, och enligt dem själva var det deras drivkraft som smittat av sig på alla andra.

Kvinnan som social grupp är den som drar störst fördel av Gram Vikas arbete med infrastrukturutveckling. Genom att underlätta hennes tillgång till vatten blir det enklare för henne att utföra det arbete hon gör för andra människor. En kritik har varit att om kvinnans vattenhämtning underlättas är det att erkänna hennes plats som skötare av hushåll. Gram Vikas har ur den aspekten varit holistiska och skapat kompletterande projekt med utbildningar och självhjälpgrupper så att kvinnor ska ha möjlighet att utnyttja den tid som blivit insparad till att

utvecklas och enligt Gram Vikas själva öka deras självkänsla. Självkänsla och tro på sig själv är första steget att bryta sig ur en normerande kvinnoroll.

5.3 Förslag på vidare forskning

Med en samhällsvetenskaplig ansats på Gram Vikas organisation, kan det i nästa steg finnas utrymme för den naturvetenskapliga delen att granskas. Det finns begränsad redovisning av Gram Vikas angående hur kontrollerat resursuttaget för vatten är i de byar där implementering skett. Detta togs upp under ett par av intervjuerna, och på frågan hur miljömedvetet vattenuttaget är fick jag svaret att det är visst ett okej uttag. Denna diffusa redogörelse fick mig att undra hur stor medvetenheten är, och om de behöver någon som gör en mer naturvetenskaplig utredning. Det behöver möjligtvis utredas huruvida resursuttaget är miljövänligt. Vattenkällorna kan ansträngas hårdare när vatten finns tillgängligt 24 timmar om dygnet. På frågorna om hur kvinnorna ställer sig till miljötank fick jag inget svar alls, vilket ger en föräning om hur stor medvetenheten är om att vara sparsam med vatten. Ett förslag på vidare forskning är en utökning i Gram Vikas utbildningsarbete för byborna. Delen som handlar om capacity building skulle kunna innehålla en grundläggande utbildning i miljö, kretslopp och ekosystem för att föda en medvetenhet om naturen som inte enbart är traditionsbunden. Det kan eventuellt vidga världsbilden ytterligare för befolkningen i de svåråtkomliga bergstrakterna i Orissa.

REFERENSER

Artiklar

Arbuthnott, Katherine D (2008): *Education for sustainable development*, Emerald Group publishing Limited

Kopnina, Helen (2012): *Education for sustainable development (ESD): The turn away from "environment" in environmental education? Environmental education research*

McKeown, R. & Hopkins, C. (2007). *Moving beyond the EE and ESD disciplinary debate in formal education*,
Journal of Education for Sustainable Development 1:1726

Wals, A. & Kieft, G. (2010). *Education for sustainable development*,
Commissioned by Sida, Department for Human Development,
Team for Knowledge, ICT and Education. Edita 201

Johnsson-Latham, Gerd (2007). *En studie om jämställdhet som förutsättning för hållbar utveckling*, Rapport till Miljövårdsberedningen, MVB 2007:02

Böcker

Berremen, Gerald D. (1972). *Hindus of the Himalayas*: University of California press.

Esaiasson P., Gilljam M., Oscarsson H. och Wängnerud L. (2012): *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*: Norstedts juridik.

Keirns, Pamela (2007). *Water supply and sanitation services for the rural poor*: Practical Action Publishing.

Nilsson, A. & Martinsson, J. (2012). *Attityder till miljöfrågor*: Studentlitteratur.

Strömqvist, Siv (2003). *Uppsatshandboken*: Hallgren & Fallgren.

Young, Iris Marion (2006). *Att kasta tjejkast*: Atlas Förlag.

Young, Iris Marion (2007). *Globala utmaningar – Krig, självbestämmande och rättvisa*: Tankekraft förlag.

Internetkällor

FN (2013) Hållbar Utveckling. Hämtad 2013-05-23 från:

<<http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/utveckling-och-fattigdomsbekampning/hallbar-utveckling/>>

Jacobs, Richard M (2012) John Rawls rättviseteori. Hämtad 2013-05-23 från:

<<http://www83.homepage.villanova.edu/richard.jacobs/MPA%208300/theories/rawls.html>>

Nationalencyklopedin [NE]. (2013) Brahmin. Hämtad 2013-05-23 från:

<<http://www.ne.se/sok?q=brahmin>>

Nationalencyklopedin [NE]. (2013) Hållbar utveckling. Hämtad 2013-05-27 från:

<<http://www.ne.se/h%C3%A5llbar-utveckling>>

UNmillenniumproject (2006) Millenniummål 2. Hämtad 2013-05-27 från:

<<http://www.unmillenniumproject.org/goals/gti.htm#goal2>>

Arcworld (2007) ESD. Hämtad 2013-05-27 från:
<<http://www.arcworld.org/downloads/Barcelona%20Report.pdf>>

Icsw (2008) SHG. Hämtad 2013-05-30 från:
<http://www.icsw.org/doc/0054_3e_Reddy_Eng_Abstract.pdf>

Gram Vikas (2011) Vatten och sanitet. Hämtad 2013-01-25
<http://gramvikas.org/index.php?act_id=2&page_id=18>

Gram Vikas (2011) Skolor. Hämtad 2013-05-30
<http://gramvikas.org/index.php?act_id=2&page_id=21#residential>

Gram Vikas (2011) SHG. Hämtad 2013-05-30
<http://gramvikas.org/index.php?act_id=2&page_id=19&search_str=self%20help%20group>

Självhjälpsgrupp. (2013, 6 maj). I Wikipedia. Hämtad 2013-05-30,
<[http://en.wikipedia.org/wiki/Self-help_group_\(finance\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Self-help_group_(finance))>

Adivasi. (2013, 22 maj). I Wikipedia. Hämtad 2013-05-29
<<http://en.wikipedia.org/wiki/Adivasi>>

Map Orissa (2013, 2 mars). I Wikimedia. Hämtad 2013-05-29
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:India_Orissa_locator_map.svg>

Muntliga källor

Choudhury, Chitra - PMED manager, Gram Vikas. Muntl. Intervju 25/1-2013

Madiath, Joe – Executive manager and founder, Gram Vikas. Muntl. Intervju 27/1-2013

Pandit Das, Mamuni – Capacity building and training program, Gram Vikas. Muntl. Intervju 31/1-2013

Senapati, Urmila – ITDP Programme Manager, Gram Vikas. Muntl. Intervju 4/2-2013

Thomas, Sojan K – MANTRA manager, Gram Vikas. Muntl. Intervju 24/1-1023

BILAGOR

Bilaga 1, Intervjumall Kvinnor

- När byn skulle besluta om projektet skulle implementeras, blev du tillfrågad?
- Hur gick vattenhämtningen till innan RHEP var implementerat?
- Hur gick anpassningen sen till det nya?
- Används toaletterna till allt nu? Även vid menstruation och barnafödelse?
- Finns det något som var bättre innan det nya systemet kom?
- Är det stor skillnad från innan?
- Vilket vatten är renast anser du? Det från en brunn eller det från en kran?
- Fanns det tider när kvinnor samlades kring vattendragen och delade tankar och umgicks?
- Är den tiden svunnen och saknad?
- Hur umgås ni idag?
- Har det sparat in tid att ha en vattenkran vid sin tröskel?
- Hur används den tiden som är insparad?
- Anser du och din religion att vatten är heligt?
- Har hälsan i byn förbättrats sen MANTRA startade?
- Tror du att miljön har förbättrats sen programmet implementerades i byn?

Bilaga 2, Intervjufrågor Chitra Choudhury

(Planning, Monitoring, Evaluation Documentation)

This interview is to collect different points of view, so some of the questions I ask several people. Meaning I don't want one right answer, but more for people to speak from the heart.

*I can see that sustainable development is a part of the goal of Gram Vikas, but do you also think in terms of developing the villagers economic situation? It seems as many of the villagers are below poverty rate, is that something that's also in your agenda?

- Is the SHG's connected to that in a way?

*The voting that takes place before the MANTRA project is materialized, that every family has to say yes to get the project going, do you think that women and men are equal in the families deciding if to say yes or no?

*What do you think could be the reason for families to say no?

*So, with the modernization and changing of societies with starting with piped water built by all different groups of tribal people and sexes together, do you think that it has made concrete cultural changes in the social systems?

-How?

-Do you believe that the social patterns are evolving? Like how people interact, and with who?

One thought is that since women don't have to walk as far to get the water anymore, they should be giving more free time.

*Do you think that's the case or do you think it's more common that they would be forced to use that extra time with other labour?

Another thought that is an important issue in my writing is that when women were away fetching water, they had their time during the day, by the well, where they could be free and talk about everything with their friends.

-And now without the wells, maybe they don't have that highlight of the day anymore, what do you think about that?

*What, according to you, has been the biggest problem for Gram Vikas, what change has been the most difficult to imply in village societies?

*Do you think the social role of women, mainly in Orissa, has changed with the work of Gram Vikas?

-Why/Why not?

-Do you see a difference in regular villages and tribal villages?

*How is it in the organization itself with equity, how many men and how many women work here? Could you tell a difference in which caste has which jobs and tasks here?

*How, in your opinion, do you change cultural patterns that evolve around equity?

*What do you think is needed more, what kind of work is needed to get equal grounds for women and men – and people from different castes?

Bilaga 3, Intervjufrågor Joe Madiath

I have a pretty good idea of how the organization works, how it works with the implementation and everything, but could you tell me just a little about Gram Vikas, what do you actually do on your office time, and what is the goal of the organization? Like when will you be done, so to say?

I can see that sustainable development is a part of the goal, but do you also think in terms of developing the villages economic situation? It seems as many of the villagers are below poverty

rate, is that something that's also in your agenda?

Is the SHG's connected to that in a way?

How come water became the great part of your work?

How is the usual response from the villagers, do people always welcome change?

I would guess that if a village had declined the offer of getting sanitation, it could depend on that 1000 rs is a lot of money to some, but could there be other reasons too?

The voting that takes place before the MANTRA project is materialized, that every family has to say yes to get the project going, do you think that women and men are equal in the families deciding if to say yes or no?

Is it hard sometimes to get people to want to actually use the toilets and bathrooms when they are ready and done?

So, with the modernization and changing of societies with starting with piped water built by all different groups of tribal people and sexes together, do you think that it has made specific cultural changes in the social systems?

-Do you believe that the social psychological patterns are evolving?

On the website it says that women and men are separated at first, for everyone to be able to speak their mind more equal, which sounds very intelligent. It says separated "at first". Do they ever combine the sexes after a while, when women "have risen" so to say?

So, with the changes that happens all are in only good ways, or is there a risk that some changes could be for the worse?

One thought is that since women don't have to walk as far to get the water anymore, they should be giving more free time.

Do you think that's the case or do you think that they would be forced to use that extra time with other labour?

Another thought is that when women were the water fetchers, they had their time during the day, by the well, where they could be free and talk about everything with their friends. And now without the wells, maybe they don't have that highlight of the day anymore, what do you think about it?

How do one change the cultural way of being? Like the caste system in India for instance is eliminated, but it's still very alive. I would guess it's hard to change cultural behavior..? Could you tell if there are lots of social hierarchies that rules the villages?

What, according to you, has been the biggest problem for Gram Vikas, what change has been the most difficult to imply in village societies?

Do you think the social role of women, mainly in Orissa, has changed with the work of Gram Vikas?

Why/Why not?

How is the organization itself with equity, how many men and how many women work here? Could you tell a difference in which caste has which jobs and tasks here?

How, in your opinion, do you change cultural patterns that evolve around equity?

Bilaga 4, Intervjufrågor Mamuni Pandit Das

So, with the modernization and changing of societies with starting with piped water built by all different groups of tribal people and sexes together, do you think that it has made concrete cultural changes in the social systems?

Do you believe that the social patterns are evolving?

One thought is that since women don't have to walk as far to get the water anymore, they should be giving more free time.

Do you think that's the case or do you think that they would be forced to use that extra time with other labor?

Another thought is that when women were the water fetchers, they had their time during the day, by the well, where they could be free and talk about everything with their friends. And now without the wells, maybe they don't have that highlight of the day anymore, what do you think about it?

Do you think Gram Vikas in general have improved the poverty rate of the villages as you can see?

On the website I read that the SHG's are not restricted only for women, but usually becomes women groups, why do you think that is?

How do one change the cultural way of being? Like the caste system in India for instance is eliminated, but it's still very alive. I would guess it's hard to change cultural behavior..?

Do you think the social role of women, mainly in Orissa, has changed with the work of Gram Vikas?

Why/Why not?

What do you think is needed more, what kind of work is needed to get equal grounds for women and men – and people from different castes?

Intervjufrågor Sojan K. Thomas

This interview is to collect different points of view, so some of the questions I ask more than one person. Meaning I don't want one right answer, but more for people to speak from the heart.

Could you tell me just a little about Gram Vikas, what do you do and what is the goal of the organization? Like when will you be done, so to say?

I can see that sustainable development is a part of the goal, but do you also think in terms of developing the villages economic situation? It seems as many of the villagers are below poverty rate, is that something that's also in your agenda?

How is the usual response from the villagers; do people always welcome change?

I would guess that if a village had declined the offer of getting sanitation, it could depend on that it involves a lot of money to some, but could there be other reasons too you think?

The voting that takes place before the MANTRA project is materialized, that every family has to say yes to get the project going, do you think that women and men are equal in the families deciding if to say yes or no?

Is it hard sometimes to get people to want to actually use the toilets and bathrooms when they are ready and done?

The voting that takes place, that every family has to say yes to get the project going, do you think that women and men are equal in the families deciding if to say yes or no?

So, with the modernization and changing of societies with starting with piped water built by all different groups of tribal people and sexes together, do you believe that the social patterns are evolving?

On the website it says that women and men are separated at first, for everyone to be able to speak their mind more equal, which sounds very intelligent. It says separated "at first". Do they ever combine the sexes after a while, when women "have risen" so to say?

In India, with caste system, I can imagine that gender is not the only issue.

- Do you think that if it's a representative from the lower caste, maybe doesn't get the space or vote he or she needs..?

-Is that something you feel could be changed by this organization?

-How so?

How do one change the cultural way of being? Like the caste system in India for instance is eliminated, but it's still very alive. I would guess it's hard to change cultural behavior..? Could you tell if there are lots of social hierarchies that rule the villages?

One thought is that since women don't have to walk as far to get the water anymore, they should be given more free time.

Do you think that's the case or do you think that they would be forced to use that extra time with other labour?

Another thought is that when women were the water fetchers, they had their time during the day, by the well, where they could be free and talk about everything with their friends. And now without the wells, maybe they don't have that highlight of the day anymore, what do you think about that?

What, according to you, has been the biggest problem for Gram Vikas, what change has been the most difficult to imply in village societies?

Do you think the social role of women, mainly in Orissa, has changed with the work of Gram Vikas?

Why/Why not?

How, in your opinion, do you change cultural patterns that evolve around equity?

What do you think is needed more, what kind of work is needed to get equal grounds for women and men – and people from different castes?

Intervjumall Urmila Senapati

Could you tell me a little about Integrated Tribal Development Programme, what do you do here?

My question framing in my bachelor thesis is around the water piping, so when it comes to those projects:

Is it hard sometimes to get people to want to actually use the toilets and bathrooms when they are ready and done?

So, with the modernization and changing of societies with starting with piped water built by all different groups of tribal people and sexes together:

Do you think that it has made concrete cultural changes in the social systems?

-Do you believe that the social hierarchies are evolving?

Do you think that the changes that are made in different programmes from Gram Vikas are in only good ways, or is there a risk that some changes are for the worse?

One thought is that since women don't have to walk as far to get the water anymore, they should be giving more free time.

Do you think that's the case or do you think that they would be forced to use that extra time with other labour?

Do you think it's a difference in tribal villages and traditional ones, how they value that extra time, and how they spend it?

Another thought is that when women were the water fetchers, they had their time during the day, by the well, where they could be free and talk about everything with their friends.

And now without the wells, maybe they don't have that highlight of the day anymore, what do you think about that?

What, according to you, has been the biggest problem for Gram Vikas, what change has been the most difficult to imply in village societies?

Do you think the social role of women, mainly in Orissa, has changed with the work of Gram Vikas?

Why/Why not?

Do you see a difference in regular villages from tribal ones?

How is the organization itself with equity, how many men and how many women work here?
Could you tell a difference in which caste has which jobs and tasks here?

How, in your opinion, do you change cultural patterns that evolve around equity?

What do you think is needed more, what kind of work is needed to get equal grounds for women and men – and people from different castes?